

Erőgyűjtés és újrakezdés
A veszprémi egyházmegye története a 17. században

ERŐGYÚJTÁS ÉS ÚJRAKEZDÉS

A VESZPRÉMI EGYHÁZMEGYE TÖRTÉNETE
A 17. SZÁZADBAN

*A veszprémi Szaléziánumban 2018. szeptember 6-án
rendezett konferencia előadásai*

Szerkesztette
Karlinszky Balázs – Varga Tibor László

Veszprém, 2019

A kötet előkészítését és megjelenését támogatta

nka

Nemzeti Kulturális Alap

Az összefoglalókat fordította
Karlinszky Balázs, Németh Gabriella (*Pápa város
vallásfelekezeti élete*), Pátkai Ádám Sándor, Siptár Dániel

Borító, nyomdai előkészítés
Gáty István

A borító Széchényi György püspök címere felhasználásával készült
(Sümegegyházi ferences rendház, Rainer Pál felvétele)

© A tanulmányok szerzői, 2019
© Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár, 2019

ISBN 978-615-81349-0-3
ISSN 0238-7190

Kiadja a Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár
Felelős kiadó: Dr. Mail József
Nyomdai munkálatok: OOK-Press Nyomda, Veszprém
Megjelent 300 példányban

TARTALOMJEGYZÉK

ELŐSZÓ	7
<i>Dénesi Tamás</i> A LICENCIÁTUSOK SZEREPVÁLLALÁSA AZ EGYHÁZMEGYE PASZTORÁCIÓJÁBAN	9
<i>Fazekas István</i> VESZPRÉMI PÜSPÖKÖK A 17. SZÁZADBAN	29
<i>Hermann István</i> PÁPA VÁROS VALLÁSFELEKEZETI ÉLETE A REFORMÁCIÓ KEZDETEITŐL, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A 17. SZÁZAD VALLÁSI VISZONYAINAK VÁLTOZÁSÁRA	47
<i>Jakab Réka</i> A VESZPRÉMI SZÉKESKÁPTALAN A 17. SZÁZADBAN	71
<i>Kovács Eleonóra</i> PROTESTÁNS EGYHÁZ-IGAZGATÁSI EGYSÉGEK A VESZPRÉMI RÓMAI KATOLIKUS EGYHÁZMEGYE TERÜLETÉN A 17. SZÁZADBAN	91
<i>Molnár Antal</i> A ZÁGRÁBI PÜSPÖKSÉG ÉS A DUNÁNTÚL A 17. SZÁZADBAN	105
<i>Pátkai Ádám Sándor</i> FELEKEZETI TEMPLOMÉPÍTÉSZET A VESZPRÉMI EGYHÁZMEGYE TERÜLETÉN A 17. SZÁZADBAN	119
<i>Siptár Dániel</i> A KANIZSAI JEZSUITA MISSZIÓ A LITTERAE ANNUAE TÜKRÉBEN (1690–1702).....	129
<i>Tusor Péter</i> VESZPRÉMI PÜSPÖKÖK PROSZOPOGRÁFIAI / PROSZOPOLÓGIAI FORRÁSAI A Vatikáni Levéltárban, 1629–1696 (SZÉCHÉNYI GYÖRGY PROCESSZUSAINAK KIVONATAIVAL)	167

Tusor Péter

VESZPRÉMI PÜSPÖKÖK PROSZOPOGRÁFIAI / PROSZOPOLÓGIAI FORRÁSAI A VATIKÁNI LEVÉLTÁRBAN, 1629–1696

(Széchényi György processzusainak kivonataival)*

1. Termini technici

a) Archontológia, proszopográfia, biográfia

A magyar egyházi archontológiai, proszopográfiai és biográfiai kutatások terén¹ a veszprémi (fő-) egyházmegye helyzete Pfeiffer János klasszikus munkájának köszönhetően kivételes.² Az ő három évszázadot felölelő történeti névtára – a váci Chobot Ferenc hasonló művével egyetemben³ – páratlan vállalkozás nemcsak a magyar egyháztörténetírásban, hanem a hazai történettudományban is. A műfajból adódó óhatatlan hibák, pontatlanságok ellenére dimenziói csak a középkorkutatás közelmúltbeli nagyszabású archontológiai vállalkozásaival vethetők össze.⁴

Az elmúlt időszakban figyelemre méltó elméleti irodalom is született magyar nyelven, akár fordítás, akár önálló munka formájában. A következő tömör definíciók fogalmazhatók meg, illetve gondolhatók tovább belőlük.⁵ Az *archontológia* adott intézményen belül meghatározott hivatal, hivatalok (tiszttség, tisztségek) betöltésének, illetve egy körülhatárolt társadalmi „csoport” hivatalviseléseinek (alap)adatait tartalmazza. A *proszopográfia* az archontológián túlmenően egyéb, a konkrét vizsgálat szempontjából fontosnak tartott adatokat is tartalmaz (születés, származás, tanulmányok, szentelési vagy

* Készült az MTA–PPKE Fraknói Vilmos Római Történeti Kutatócsoportban, az MTA TKI és az MKI támogatásával.

¹ Ezekre legújabbban: TUSOR, 2018., illetve ehhez még: OLÁH, 2018.

² PFEIFFER, 1987. Gazdag hagyatékára: <http://mek.oszk.hu/08900/08995/fulszoveg.html>. (A letöltés ideje: 2019. júl. 26.)

³ CHOBOT, 1915–1917. A papság életadatait a második kötet tartalmazza.

⁴ ENGEL, 1996., FEDELES, 2005., Archontológia I., C. TÓTH, 2017. – Feltétlenül megemlítendő még: KÖBLÖS, 1994.

⁵ Az alábbiakban megkíséreljük a szakirodalom korábbi megfogalmazásait pontosítani, rendszerezni, s az egyháztörténeti kutatásokra alkalmazni.

házasodási adatok, műveltség, szellemi és egyéb alkotások, alapítások, vagyoni helyzet, klientúra, végrendelkezés, elhalálozás stb.). Egy-egy személy esetében akár az archontológiai, akár a proszopográfiai adatok önmagukban értelmezhetetlenek, helyi értéküket egy intézmény, vagy társadalmi csoport vonatkozásában nyerik el. Azaz csupán kronológiai vagy vertikális láncolatban, illetve pluriaspektuális összehasonlításban értelmezhető, elemezhető. A proszopográfia mint szakkifejezés jelenti *a)* a kutatást, *b)* az adatbázis összeállítását, *c)* magát az adatbázist, *d)* továbbá annak értékelését. Az archontológia és a proszopográfia az elemzést leszámítva értelemszerűen nem narratív. Még a proszopográfia is inkább adattár jellegű, habár az egyes vizsgálati pontok tartalma gyakran mondatokba foglalt, illetve foglalható. Ezzel szemben a *biográfia*, amely egy személy – a forráslehetőségektől függően – teljes életútját igyekszik bemutatni, kifejezetten elbeszélő, és klasszikus értelmezésben *monografikus* műfaj, még akkor is, ha terjedelmében nem lépi túl a kismonográfia vagy tanulmány kereteit.⁶

b) Biogramm, proszopológia

Kérdés, hogy hogyan lehetne elhelyezni e rendszerben egy-egy körülhatárolt társadalmi csoport lexikális jellegű, narratív, a forrásviszonyok függvényében lehetőleg teljes pályáivet bemutató rövid, összefoglaló életrajzeit, mint amilyenekből például Pfeiffer grandiózus alkotása felépül? Ezekre a magyar szakirodalomban eddig nem igazán használatos „*biogramm*” megnevezést alkalmazhatjuk. Hasonló biogrammok alkotják Chobot említett váci névtárán túl egyéb egyháztörténeti munkák sorát. Gyakorlatilag az összes káptalani kanonok-,⁷ vagy egyházmegyei püspökéletrajz sorozatot ide vehetjük.⁸ A meghatározóan intézményi alapon összefüggő biogramm-sorozatok népszerű-

⁶ A kérdés legtöbbet hivatkozott nemzetközi alapvetése: LAWRENCE, 1971. Az archontológia és proszopográfia kérdéskörével külön számban foglalkozik a *Fons* folyóirat (11 [2004] 2. sz.), lásd különösen 195skk. Magyar nyelven két összefoglalás, számottevő további irodalommal: BARA, 2007., PAKSA, 2013. – Az utóbbi helyen pontatlanul, illetve tévesen idézett görög etimológia helyesen: *πρόσωπον* (arc, személy) és *γράφή* (írás) (a hozott ‘*πρόσωπων*’ ragozott alak, többes birtokos; a ‘*γράφω*’ pedig ige, jelentése tehát nem ‘írás’, hanem ‘írok’.) A proszopográfia tulajdonképpen tehát egy elvileg számos aspektusra kiterjeszhető „személyleírást” jelent, használata a fenti értelemben történettudományi *terminus technicus*. Mivel a görög szóban nem zéta, hanem szigma szerepel, a „prozopográfia” elterjedni látszó használata sem nem helyes, sem nem elegáns.

⁷ Például: KOLLÁNYI, 1900., BEDY, 1938.; a társaskáptalanok esetében: RIMELY, 1880., KNAUZ, 1880., RIMELY, 1881., PIRHALLA, 1899., PÓR, 1909., BEDY, 1939. Nem feledkezhetünk el a szerzetesi intézményekről sem: PRT, különösen vol. IV–VIA-B., HORVÁTH, 1941/1942. stb. – Meg kell még említenünk az oktatási (elitképző) intézmények növendékeinek biogramjait is, melyek elkészítésére matrikula-kiadás kapcsán már Veress Endre kísérletet tett: VERESS, 1917. Egy követendő modern példa: FRANKL–TROPPEL, 2006.

⁸ Például: BUNYITAY, 1935., JUHÁSZ, 1935–1936. (vö. még LOTZ, 2005.), SZARKA, 1947., újabban: SUGÁR, 1984., BEKE, 2003.

sége az európai tudományosságban a barokk kori történetírástól kezdődően máig töretlen.⁹ Újabban a „hivatalbiográfiai kézikönyv” (*Amtbiographisches Handbuch*) elnevezéssel illetik e munkákat, és alapos intézménytörténeti bevezetőikkel látják el őket.¹⁰

Mi a tematikus biogramm-sorozatok elnevezésére a „*proszopológia*” terminus alkalmazását javasoljuk. Felfogásunkban tehát a *proszopológia* olyan hivatalbiográfiai kézikönyv, amely egy adott intézményhez kapcsolódóan (legyen az egyházmegye, káptalan, netalán ezeknél tágabb vagy szűkebb, illetve nem egyházi, hanem világi illetőségű entitás) *narratív biogrammokból*¹¹ épül fel, és a bennfoglalt hasonló jellegű információk legkisebb közös többszöröse mentén¹² alkalmas *proszopográfiai* elemzések, vizsgálatok végzésére. Erre Pfeiffer *proszopológiája* kiváló, és meglehetősen hosszú időtartamú, összetett anyagot szolgáltat, és tulajdonképpen csak csodálkozhatunk, hogy ezzel a lehetőséggel a magyar történettudomány még nem élt.¹³

2. *Processus informativus és Personalia*

Pfeiffer, ha korlátozottan, de római forrásokat is használt. Köztük a jelenleg vatikáni kutatásaink középpontjában álló kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvek fontosabb adatait is.¹⁴ A mi saját, jelenleg folyó kutatásaink célja a magyar

⁹ A német egyháztörténet-írás hatalmas vállalkozását idézzük: GATZ, 1983–2002., GATZ, 1990–2001., valamint egy mintaszerű horvát példa: BATELJA, 1995.

¹⁰ KLIBER, 2019. A módszertani alapozást jelentő vállalkozás: DAUZET–LE MOIGNE, 2010.

¹¹ A nem narratív, vagyis az úgynevezett „amerikai típusú CV” mint történeti biogramm, bár a teljes életútra irányul, meglátásunk szerint inkább a *proszopográfiai* adatbázishoz sorolható, melynek szempontrendszere, adat-gyűjtőköre ez esetben nem részleges, hanem relatíve teljes.

¹² Azokról az adatokról van tehát szó, amelyek minden szereplőnél rendelkezésre állnak. Az adatok kiegyenlítettége a *proszopográfiai* vizsgálatok módszertanilag elengedhetetlen feltétele. Itt jegyezzük meg, hogy a „kollektív biográfia” német tudományosságától (ahol egy adott társadalmi csoport tagjai életútjának közös narratívában történő elemzését jelenti) eltérő használata a magyar szaknyelvben véleményünk szerint kerülendő.

¹³ A dimenziókat jól illusztrálja a mindössze két oldal bevezetőben adott rövid statisztika: 1630–1950 között 36 megyéspüspök, 179 kanonok, 2252 pap és több mint 50 licenciátus biogrammja áll rendelkezésre. PFEIFFER, 1987. 7. –Néhány nemzetközi módszertani minta episzkopológiai vizsgálatokra: PÉRONNET, 1977., BAUMGARTNER, 1986., BERGIN, 1996. – Másik részleges hasznosítás lehet a tipikus életpályák („modális biogrammok”) meghatározása, elemzése, az úgynevezett „modális biográfiák” mintájára. VÖ. LEVI, 2000.

¹⁴ Leginkább közvetetten, a barokk kori forrásgyűjtőknek, leginkább a jezsuita Heveneszi Gábornak a bécsi nunciatura (egészen a 20. század elejéig) a császárvárosban őrzött levéltárából készített másolatai, illetve Péterffy és Koller munkái alapján. ELTE EKL KRT Coll. Hev. vol. 41. fol. 1–197., PÉTERFFY, 1742., KOLLER, 1782–1812. passim; továbbá Galla Ferenc elszört adatközléseit hasznosította, például: GALLA, 1936. helyenként; és természetesen vonatkozó klasszikus közleményét is: GALLA, 1942–1945. – Pfeiffer saját elmondása szerint kutatott a Vatikánban (PFEIFFER, 1987. 7.), és közvetlenül is idéz onnan kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvet. Uo. 64. stb.

vonatkozású kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvek *személyi anyagának*, a püspökeltekre vonatkozó tanúvallomások és a kapcsolódó mellékletek módszeres feltárása és közreadása 1711-ig bezárólag, archontológiai, proszopográfiai/proszopológiai és biográfiai hasznosítás céljából. Mint ismeretes, a 15. századi előzményekre visszamenő eljárást a Trentói Zsinat (1545–1563) intenciói alapján 1591-ben XIV. Gergely (1590–1591) szabályozta és tette a pápai centralizáció, valamint a püspökközpontú trentói reformkatolicizmus megvalósításának egyik hathatós eszközévé. A kánonjogilag aprólékosan szabályozott folyamat eredménye a közjegyzőileg hitelesített jegyzőkönyv, melynek megléte nélkül konzisztoriális javadalom nem volt adományozható.¹⁵ VIII. Orbán (1623–1644) 1627. évi *motu proprio*jának¹⁶ előírásai szerint a tanúkihallgatások során 13 kérdés vizsgálta a jelöltnek a püspöki kinevezésig megtett életútját: származására, életkorára, felszentelésére, egyházi működésére és szentségi fegyelmére, tisztségeire, tulajdonságaira, hitére, erkölcsére és hírnevére, tanulmányaira és fokozatára, vezetői tapasztalataira, magatartására és esetleges kánoni akadályra. Áthelyezés esetén tíz kérdőpont irányult a korábbi főpásztori tevékenységre: felszentelésre, időtartamra, rezideálásra, vizitálásra, liturgikus tevékenységre és szentségkiszolgáltatásra, az egyházkormányzati attitűdre, az egyházi joghatóság és javak védelmére, gyarapítására, a püspöki szolgálathoz szükséges tudás meglétére, illetve, hogy a jelölt alkalmas/méltó-e az áthelyezésre, s hogy ez az egyházmegye számára hasznos-e?¹⁷ (Kutatásunk jellegéből következőleg az egyházmegye állapotára irányuló kérdőpontokat mellőzzük.)¹⁸

A jegyzőkönyvek nemcsak a kuriális döntéshozatal számára biztosítottak információkat a leendő apostolutódokról és a vezetésükre bízott intézményekről, hanem a történeti kutatás számára is értékelhető, olykor egyedí, hiánypótló adatokat nyújthatnak. A nemzetközi kutatás már a 19. század végén felfigyelt rájuk, és az érdeklődés azóta is töretlen.¹⁹ Emellett mind a régebbi, mind az újabb magyar kutatási előzmények is figyelemre méltók.²⁰ A veszprémi (fő-)egyházmegye számára a közvetlen processzuskutatás is említésre méltó eredményeket mutatott fel, akár a publikált, akár a publikálat-

¹⁵ A kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvekről újabban: TÓTH, 2017.

¹⁶ Kurrens ismertetése a nemzetközi szakirodalomban: GEMMITI, 1989. és PAOLI, 2010.

¹⁷ Magyar fordítással lásd: <http://institutumfraknoi.hu/repositoryum/interrogatoria> (A letöltés ideje: 2019. júl. 26.), (n. 1.a. és n. 4.). Az áthelyezési kérdőpontok a 17. század második felében kettővel bővültek (eleget tett-e az *ad limina* látogatásnak és jelentésnek, illetve pápai bulláiban volt-e különleges meghagyás számára, és ha igen, teljesítette-e azt). A legutolsó még Jadin klaszszikus munkájában sem szerepel (a 11. pedig tévesen már 1627-től): JADIN, 1928–1931. – Dolny István vallomása szerint a két kiegészítő pontot VII. Sándor pápa (1655–1667) iktatta be az áthelyezési formulába. Lásd alább Széchényi György kalocsai processzusánál.

¹⁸ Kérdőpontok már a 19. század végi szakirodalomban kiadásra kerültek: RICHTER, 1893. 50–52.

¹⁹ Részletesen lásd TUSOR, 2017. 243skk.

²⁰ Vö. fentebb, 15. sz. jegyzet.

lan munkákat nézzük.²¹ Mindez nem különösebben meglepő, hiszen Hornig Károly mecénatúrájának köszönhetően a fél Dunántúl területét felölelő egyházmegye középkori római forrásai módszeres feltárással és publikálásra kerültek a Fraknoi Vilmos által alapított Római Történeti Intézet által.²² Ebből a vállalkozásból indult útjára a veszprémi egyházi archontológia művelése is Lukcsics József által,²³ aki Pfeiffert megelőzően szintén kanonok volt a veszprémi székeskáptalanban.

Proszopológiája elején Pfeiffer külön fejezetben foglalkozik a veszprémi püspökökkel. Ők sokszor nem az egyházmegye papjai voltak, és főpapi karrierjük sem csupán Veszprémhez kötődött. Sokszor tovább ívelt, még többször pedig már korábban elkezdődött. Két-három oldalas szövegeiben a szerző, mint már utaltunk rá, teljes pályarajzot ad. Eközben nem lépheti és nem is lépi át a műfaj korlátait, azaz a legfontosabb, illetve a kutatás során keze ügyébe került adatok közlésére szorítkozik. Utóbbiak esetében olykor talán a helykitöltés érhető szándékával, vagyis a források közötti szelekció nem mondható következetesnek. Ráadásul a 17. század esetében elemzései, értékelései a későbbiekénél is felszínesebbek, nyilvánvalóan a 18–20. századnál kedvezőtlenebb forrásviszonyoknak köszönhetően. Például ekkor még nem támaszkodhatott az egyházmegyei levéltárakban a 18. századtól többé-kevésbé már meglévő személyi anyagra, az úgynevezett *Personaliára*.²⁴

Az alábbiakban arra teszünk kísérletet, hogy aktuálisan folyó szisztematikus vatikáni kutatásunk keretében, mindössze a figyelemfelhívásként és a hasznosítás lehetőségeinek szemléltetéseként kísérletet tegyünk e hiányzó

²¹ Életrajzi monográfiájához Pehm (Mindszenty) József is hasznosította Padányi processzusát, s Széchényi György pontos életkora is kánoni kivizsgálása alapján került közelebbi meghatározásra. Vö. Vanyó Tihamér recenzióját és kutatáselemzését: VANYÓ, 1936., BARTFAI SZABÓ, 1911. 761. – Az 1980-as években Horváth József veszprémi egyházmegyes pap a Pápai Magyar Intézet tagjaként kutatta a vatikáni processzusokat, érdemben azonban nem publikált az anyagból. Számottevő hagyatéka a Veszprémi Főegyházmegyei Levéltárban található. Összesen tizenkét magyarországi egyházmegye és püspökei kánoni kivizsgálási jegyzőkönyveiből (72 db) készített jegyzetek, kivonatok, főként a 17., részben pedig a 18. századból, illetve Veszprém esetében egészen 1877-ig bezárólag a konzisztoriális és a bécsi sorozatból. Vö. TUSOR, 2004. xcvi–xcviii és cxxxii. és KARLINSZKY, 2012. 167–169. A veszprémi jegyzőkönyveknek nem a jelöltekre, hanem közvetlenül az egyházmegyére vonatkozó 17. századi anyagát feldolgozta: MOLNÁR, 1998. 70–90. Vö. még NYIKUS, 2005. Az egyetemi műhelyszemináriumaimra alapozva, témavezetéssel (beleértve a latin szövegek értelmezését) és vatikáni levéltári forrásszolgáltatással készült szakdolgozat publikálása bárminemű hivatkozás nélkül a keletkezés előzményeire, közreműködésére: NYIKUS, 2006. A javasolt módszer, hogy együttesen kerüljön bemutatásra a kánoni kivizsgálás egyházmegyei anyaga és a közel azonos időben készült *canonica visitatio* jegyzőkönyve, módszertanilag követésre érdemes.

²² MREV IV. CIX–CXI. Lukcsicsra és római kutatásai veszprémi hátterére újabban: KARLINSZKY, 2011., lásd még UÓ., 2012. 157–167.

²³ LUKCSICS, 1907.

²⁴ A Veszprémi Főegyházmegyei Levéltár személyi fondja 1742-vel kezdődik. Vö. <https://vefleveltar.hu/iratok/vel-i0110-acta-personalia>. (A letöltés ideje: 2019. júl. 26.)

kora újkori veszprémi *Personalia* vázlatos rekonstrukciójára vatikáni források alapján. A veszprémi főpásztorok esetében, akik más egyházmegyékkel összevetve rendszerint sokkal több püspöki székben ültek püspöktársaiknál, kiváltképpen nem elég csupán a veszprémi processzusok vizsgálata, hanem az összes többi ránk maradt jegyzőkönyv vallomásait, mellékleteit célszerű figyelembe venni. A *personalia*-jellegű nagyban erősítik a mellékletek. Amennyiben vannak: ezek rendszerint kinevezési iratok, születési, származási, tanulmányi igazolások, tanúsítványok a befutott pályáról, tudásról, képességekről, erkölcsről, sőt esetenként a jelölt által írt önéletrajz is előfordult.²⁵

3. Veszprémi püspökök vatikáni jegyzőkönyvei

A 17. századi veszprémi püspökök esetében a következő kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvek vonhatók be ekként vizsgálódásainkba:

1. ERGELICH FERENC (1608–1628)

- a) **Zágráb**, 1629 (1629, ASV P. Cons., vol. 20. fol. 261–268., ASV P. Dat., vol. 8. fol. 181–)²⁶

2. ID. SENNYEY ISTVÁN (1628–1630)

- a) Vác, 1623 (ASV P. Vienna, n. 12.; 1627, ASV P. Cons., vol. 24. fol. 19–32.)
b) Győr, 1632 (ASV P. Vienna, n. 40.)

3. SZENTANDRÁSSY ISTVÁN (1630)

4. DÁVID PÁL (1630–1633)

- a) Pécs, 1625 (ASV P. Vienna, n. 20A.; 1627, ASV P. Cons., vol. 26. fol. 540–548.)
b) Vác, 1628 (ASV P. Vienna, n. 20B.)
c) **Veszprém**, 1631 (ASV P. Vienna, n. 37.; 1631, ASV P. Cons., vol. 28. fol. 232–248.)

²⁵ Különböző születési, keresztelési bizonylatok, egyetemi tanulmányok közvetlen vagy közvetett bizonyítványai; pap- és püspökszentelési dokumentumok, a püspökhöz méltó megélhetés anyagi háttérének igazolása, több önéletrajz, káptalan, ordinárius, szerzetesi előljáró, pályatárs tanúsítványa a kinevezett intellektuális és pasztorális kvalitásairól, erkölcsi feddhetetlenségéről többkevesebb életrajzi adat kíséretében (18. 20. 22. 24. 26. 29. sz.); továbbá püspöki kinevezésre ajánló, közbenjáró levél, sőt orvosi szakvélemény kiadva: TUSOR, 2017. 285–313.

²⁶ A vatikáni levéltári lelőhelyek és rövidítéseik a felhasznált források jegyzékében megtalálhatók. A lelőhelyek legújabb bemutatása: PAOLI, 2010. 34skk.

5. LIPPAY GYÖRGY (1633–1637)
 - a) **Veszprém**, 1633 (ASV P. Vienna, n. 46.)
 - b) **Eger**, 1637 (ASV P. Vienna, n. 57.)²⁷

6. JAKUSITH GYÖRGY (1637–1642)
 - a) **Veszprém**, 1637 (ASV P. Vienna, n. 65.)
 - b) Eger, 1642 (ASV P. Vienna, n. 75.; 1645, ASV P. Cons., vol. 44. fol. 16–27., 1645, ASV P. Dat., vol. 24. fol. 361–)

7. BOSNYÁK ISTVÁN (1642–1644)

8. SZELEPCHÉNY GYÖRGY (1644–1648)
 - a) Nyitra (ASV P. Vienna, n. 95.)
 - b) Esztergom (ASV P. Vienna, n. 152.; ASV P. Cons., vol. 65. fol. 633–644.)

9. SZÉCHÉNYI GYÖRGY (1648–1658)
 - a) Pécs, 1646 (ASV P. Vienna, n. 83.; 1647, ASV P. Cons., vol. 47. fol. 170–201.)
 - b) **Veszprém**, 1649 (ASV P. Vienna, n. 97.)
 - c) **Győr**, 1661 (ASV P. Vienna, n. 118.; 1665, P. Cons., vol. 63. fol. 294–305.)
 - d) Kalocsa, 1675 (ASV P. Vienna, n. 185.; 1678, P. Cons., vol. 77. fol. 196–207.)
 - e) Esztergom, 1685 (ASV P. Vienna, n. 222.)

10. HOFFMAN PÁL (1658–1659)
 - a) Pécs, 1649 (ASV P. Vienna, n. 96.)

11. IFJ. SENNYEY ISTVÁN (1659–1687)
 - a) **Veszprém**, 1668 (ASV P. Vienna, n. 165.)

12. SZÉCHÉNYI PÁL (1687–1710)
 - a) Pécs, 1677 (ASV P. Vienna, n. 194.; 1678, ASV P. Cons., vol. 77. fol. 485–497.)
 - b) **Veszprém**, 1687 (ASV P. Vienna, n. 240.; 1689, ASV P. Cons., vol. 85. fol. 870–878.)
 - c) **Kalocsa**, 1696 (ASV P. Vienna, n. 269.; 1697, ASV P. Cons., vol. 91. fol. 96–103.)

²⁷ Ebben Szelepchény tanúvallomása a lappangó esztergomi processusból, lásd alább a 35. sz. jegyzetet.

Láthatjuk, az eddigi ismeretek szerint Ergelich Ferenc az első veszprémi püspök a 17. századból, akinek fennmaradt kánoni kivizsgálási jegyzőkönyve, még hozzá Zágrábra, 1629-ből.²⁸ Vele kezdődően 13 veszprémi püspökkel számolhatunk a század végéig. A listába felvettük az egyházmegyét csupán királyi kinevezés alapján kormányzó főpapokat is. Az összesen 13 főpap közül mindössze kettőnek, Szentandrassy Istvánnak és Bosnyák Istvánnak nem maradt fenn processzusa. A fennmaradó 11-ből viszont összesen 22 jegyzőkönyv személyi része hasznosítható. A 22 dokumentumból mindössze 6 készült a veszprémi püspöki kinevezés alkalmából.

Az egyházmegyéről szóló tanúvallomásokkal (és az esetleges mellékletekkel) ellentétben a veszprémi jegyzőkönyvek *személyi* anyagának tulajdonképpen semmilyen közelebbi veszprémi kötődése nincsen. Amennyiben ugyanis az adott püspökjelölt még nem volt felszentelve, pontosabban korábban nem történt meg a püspökség római konzisztóriummi betöltése,²⁹ a vallomások a veszprémi püspökséghez vezető teljes korábbi életútról szólnak. Erről beszélhetünk Dávid, Lippay, Jakusith, és ifj. Sennyey István esetében. Lippaynak, Jakusithnak és ifj. Sennyeynek Veszprém volt az első (konzekrábilis) püspöksége. Érdekesebb Dávid Pál esete, nála Veszprém kapcsán már harmadik alkalommal olvashatunk teljes addigi életútjáról tanúvallomásokat, ugyanis sem Pécsre, sem Vácra nem kapta meg bulláit, bár a kánoni eljárását mindkét esetben lefolytatták, és a jegyzőkönyvek is fennmaradtak.³⁰ Különleges Széchényi György példája, akit 1647. május 6-án ugyan megerősítettek Pécsre,³¹ vélhetően a bullák kiállításának és megérkezésének elhúzódása, netalán költséges volta miatt mégsem szenteltette fel magát, 1648. április 18-án pedig III. Ferdinánd Veszprém élére helyezte át.³² Az új processzusnál ugyanakkor már az úgynevezett áthelyezési kérdőpontokat alkalmazták, és a tanúkat pécsi főpásztori működéséről hallgatták ki.³³

²⁸ Mivel 1610. márc. 29-én pápai megerősítést nyert Veszprémre, ekkor is lefolytatták a kánoni kivizsgálást, a jegyzőkönyv azonban lappang vagy elveszett. HC IV. 365. A processzus összefoglalója (kivonata): ASV P. Cons., Acta Miscellanea, vol. 98, fol. 788rv. (Lásd alább a 40. sz. jegyzetet is.)

²⁹ E megfogalmazás nem véletlen, miként Széchényi György rögvest idézendő esetéből látni fogjuk.

³⁰ HC IV. 290., 356., 366.

³¹ HC IV. 290.

³² 1648. ápr. 18-tól. MNL OL E 229, vol. 1. fol. 516–518., JUHÁSZ, 1935–1936. 46.

³³ Amennyiben tehát már megtörtént a konzisztóriummi prekonizáció, majd ugyanez másodszer, a propozíció, az egyházmegye betöltése (provízió) kánonjogilag végbement. (Vö. TUSOR, 2016. 254–255.) Ilyenkor ezek szerint már az áthelyezési kérdőpontokat alkalmazták, még akkor is, ha a jelölt nem állította ki (expediáltatta) bulláit, és nem szenteltette fel magát, és így a szentelési esküt sem tette le (melyben többek között megfogadta a rezideálást, *ad limina* látogatás teljesítését stb.) Lásd alább a *Jegyzőkönyvekben Széchényi veszprémi eljárását*.

Hasonlóképpen a veszprémi főpásztori működésről nem a veszprémi püspöki kinevezéskor lefolytatott tanúkihallgatások szólnak, hanem, amennyiben megtörtént Veszprémre a pápai megerősítés, és az illető főpap továbblépett, az újabb eljárásban irányultak a kérdőpontok a korábbi, veszprémi egyházkormányzati tevékenységre. Három püspök, Lippay György, Széchényi György és Széchényi Pál esetében is találkozunk ezzel. Lippay Egerbe ment tovább Veszprémből, Széchényi György Győrbe, Széchényi Pál pedig Kalocsára. (E jegyzőkönyveket a fenti listában az egyházmegye nevének kurzív/fett szedése jelzi, míg a veszprémieket csupán fett.)³⁴ Sőt a római kánonjog és a magyar államegyházi gyakorlat sajátos kontaminációjaként arra is találunk példát, hogy Sennyey István 1632. évi győri processzusában a tanúk vallomásaiban keveredik váci főpásztori működése (1623–28), ahová kapott pápai bullákat (1627), és a veszprémi (1628–1630), ahová nem, sőt már győri eredményeire is kitérnek.³⁵

A veszprémi egyházmegye történetének vizsgálatához következőképpen nem elegendő csupán a veszprémi processzusok hasznosítása, még akkor sem, ha az egyházmegyéről szóló tanúvallomások nyilvánvalóan releváns források. Sőt a kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvek személyi anyagának módszeres feltárása egy adott egyházmegye „*personalia*”-jának pótlására, kiegészítésére nemcsak az ordináriusok esetében kamatoztatható. Az egyházmegye konszokrábilis püspöki címre kinevezett kanonokjairól, papjairól szóló vallomások, dokumentumok szintén felhasználhatók. A 17. századból Pietro Mariani és Andrea Francisci példáját láthatjuk alább.

A következő hasznosítási szint az eljárásokba tanúként bevont veszprémi egyházmegyések (papok, kanonokok, püspökök) vallomásainak kiaknázása. Itt – életkorukat leszámítva, mely rendszerint mindig megadásra kerül – nyilvánvalóan nem saját életadataik okán, hanem tudásuk, adott ismereteik mértékének esetleges feltérképezésével kapcsolatosan. E téren természetesen az egyházmegyéről szóló vallomások sem megkerülhetők, ezek azonban nem tartoznak a mi vizsgálataink körébe. Részletesebben Gorup Ferenc nagyprépost vallomását fogjuk ismertetni.³⁶

³⁴ Közülük Lippay nem nyert (nem szerzett) megerősítést Egerre, ennek ellenére a Szentszék kényszerítette kánoni kötelmei teljesítésre (*ad limina*-jelentés, felmentés a rezidencia-kötelezettség alól kancellársága miatt). Elvileg tehát még lappangó esztergomi processzusa vallomásainak Veszprémről kell szólniuk. Érdekes módon Szelephény György fogalmazványban, az esztergomi eljárásból egyetlen részletként az 1637-es egrői kivizsgálás iratai között fennmaradt vallomása a teljes életéről szól. ASV P. Vienna, n. 57. Ugyanez történt egyébiránt Lósy primás esetében is, akinek esztergomi processzus-fogalmazványában van egy hasonló vallomás, de az végül nem került be a Rómába küldött példányba. Vö. ASV P. Vienna, n. 64., ASV P. Cons., vol. 30. fol. 398r–432v.

³⁵ ASV P. Vienna, n. 40. Lásd még alább Francisci András kapcsán.

³⁶ Vö. PEIFFER, 1987. 105–108. – Bővebb mintavételre a 17. századi jegyzőkönyvek teljes körű publikálása nyújt majd lehetőséget.

4. Forrásérték, forráskritika

Szót kell ejtenünk a jegyzőkönyvek forrásértékének problematikájáról. Fontos felhívni a figyelmet arra, hogy a tanúkihallgatásokat azért folytatták le, a különféle származási, végzettségi és erkölcsi dokumentumokat azért kérték be, hogy a tridentianus reform végrehajtására, képviselőjére alkalmas, hitükben, erkölcsükben, tudásukban és kormányzati képességeikben megfelelő személyek kaphassák csak meg pápai bulláikat. Alapvetően a kora újkori pápai centralizáció egyik fontos, bürokratikus eszközéről van szó. Mint minden ilyen előírásnak a végrehajtása, alapossága, a törvényalkotó szándékának betartása sokban függött az eljárásban résztvevők egyéni hozzáállásától, habitusától, érdeklődésétől, idejétől stb., legyen az nuncius vagy bíboros protektor, vagy a kihallgatást vezető *uditore*. Mindebből következik, hogy az egyes jegyzőkönyvek aktuális, idővel pedig történetivé váló információértéke rendkívül ingadozó.³⁷

A római döntéshozatal számára a lényegi mozzanat az volt, hogy a konzisztórium döntés meghozatalához autentikus, közjegyző által hitelesített dokumentáció álljon rendelkezésre a püspökjelöltekről. Mint minden jogi procedúrában, a formai kritériumok kiemelt fontosságúak voltak a jogérvényesség szempontjából. Új eljárást, szanalást, kiegészítést ezek megsértése miatt rendelkeztek el alkalmanként, példának okáért ha a trentói hitvallás (*Professio Tridentina*) letétele nem betűről-betűre az előírt módon történet, vagy az uralkodói főkegyuraság a Szentszékre sérelmes módon került említésre a jegyzőkönyvben.³⁸ Amiatt, hogy a válaszok túl sablonosak, általánosságokban pozitívak voltak, sohasem, hiszen a lényeg épp az alkalmasság egyértelmű, hiteles igazolása volt az egyébként igen körültekintő kérdőpontok alapján.³⁹

Magát a jegyzőkönyvet Rómában alaposan rendszerint csupán a konzisztórium előterjesztést (*praeconisatio*, majd *propositio*) tévő bíboros titkára, auditora olvasta el, aki konkrétumokat már alig-alig tartalmazó kivonatot készített belőle, a pápa és a többi bíboros már e kivonat alapján döntöttek a konzisztóriumon.⁴⁰ Kivételt képezett, ha a vallomások között egy részletkérdésben

³⁷ Miként erre már a kezdeti kutatások (VANYÓ, 1936., GALLA, 1942–1945.) is felhívták a figyelmet. Ha főbb vonalaiban meg is figyelhető egy olyan tendencia, hogy a 17. század első felében értéke-
sebb a jegyzőkönyvek történeti adatszolgáltatása, mint a század második felében, több kivétel
mindkét két irányban előfordul.

³⁸ Akár az „*episcopus electus*” megjelölés illetéktelen használatával, mint például Domitrovich
Péter *Forma Iuramentije* esetében. ASV P. Cons, vol. 14. fol. 100r–129v. Placido de Mara nuncius
jelentése, Pozsony, 1613. ápr. 13.

³⁹ Lásd fentebb, 18. sz. jegyzet.

⁴⁰ Ezekre további irodalommal: TUSOR, 2016. 254–255., különösen 85. sz. jegyzet. A jegyzőkönyv-
kivonatokat a hazai episkopátusvonalatkozásában processzus kutatásunk első szakaszában 1605-ig,
V. Pál (†1621) pontifikátusának kezdetéig Nemes Gáborral már publikáltuk: Consistorialia
(a munkatársak Apostol András és Jusztin Péter voltak, a projekthez a katolikus egyetemen

esetlegesen ellentmondásra figyeltek fel, vagy kevésbé megbízhatónak tűnt egy adott állítást, akár a nunciatúrán, akár Rómában. Adódik rá példa, hogy ennek utánajártak,⁴¹ ami azonban további feladatot, munkát jelentett a vizsgálatot lefolytató szentszéki, nunciatúrai alkalmazottak számára. Ők voltaképpen a vallomások „problémamentesebbé”, ezáltal egysíkúbbá tételében voltak érdekeltek. Nagy előnye ugyanakkor a processzusoknak, hogy nem történeti forrásnak készültek, hivatali ügymenet során keletkezett iratok, ami nagyban növeli történeti forrásértéküket, még ha az elmondottak miatt információértékük rendkívül ingadozó is. Ez az ingadozás kronologikusan nem leképezhető, például mind a 17. század elején, mind annak derekán találhatunk rendkívül adatgazdag, értékes, és történetileg jószerével teljesen semmitmondó, a kérdőpontokat szinte szövegszerűen visszamondó, formális laudációkat.⁴²

Ez magyarázza, hogy az áthelyezési processzusok közül Széchényi György 1661. januárjában Győrre lefolytatott eljárásában bár a teljes veszprémi püspöki működésről vallottak a tanúk, Pálffy Tamás egri püspök és a pálos Ivanovich Tamás a bécsi nunciatúrán felvett vallomásaikban azonban – azokon a más-honnan is jól ismert tényeken túl, hogy megemlítik a sümegi ferences alapítást, és hogy Sümegen szentelte fel Lippay prímás – nem található érdemi konkrétum. A kiváló prédikációs készségek, vagy az egyházi javak visszavételének említése inkább topikusnak tekinthető a 17. század közepén. Pestissel fertőzött jobbágyainak személyes gyóntatása, főként Pálffy Tamás szájából, ugyanakkor nem biztos, hogy pusztán *elogium*-szerű elem, hanem a kora újkori magyar főpapi devóció megnyilvánulásának különleges dokumentálása.⁴³

Az veszprémi egyházkormányzat története szempontjából Lippay György egri áthelyezési processzusa viszont kifejezetten értékes. Kopchányi Mihály győri kanonok⁴⁴ a pozsonyi ferences rendházban 1637 decemberében Malatesta Baglioni nuncius előtt tett vallomása teljesen újraírja a leendő prímás veszprémi főpásztori ténykedéséről eddig alkotott képet. Pfeiffer sommásan annyival intézi el püspökségét, hogy a „veszprémi egyházmegyében rövid hároméves püspöksége folyamán nem tudott alkotni”.⁴⁵ Ezzel szemben

külön szemináriumot tartottunk). Azon esetekben, ahol 1605 után csupán a kivonat maradt fenn, ezeket fogjuk hasznosítani a jegyzőkönyvek relatív pótlására.

⁴¹ Lásd például alább (*Jegyzőkönyvek*) Széchényi György győri processzusának 2. mellékletét.

⁴² A legkorábbi processzusok közül kifejezetten jónak mondható Pyber János, Martena Vince, Majthényi László, Pázmány Péter, Agatic János, Dallos Miklós stb. anyaga, míg például Herovich Mátyásé kevésbé. A század derekáról például Tarnóczy Mátyásról, Jurjevich Péterről, Szentgyörgyi Ferencről sokat megtudhatunk, Benlich Mátéről, Pálfalvy Tamás viszont alig valamit. Óvatosan azt a – kivételekkel tarkított – kijelentést tehetjük, hogy ha a tanúvallomások mindinkább formalizálódnak is, ezt helyenként a mellékletek bősége ellensúlyozza. A jegyzőkönyvek jegyzéke: TUSOR, 2017. 278–285.

⁴³ Lásd alább Széchényi György győri processzusánál.

⁴⁴ A hamarosan pozsonyi prépost, majd szerémi és váci püspök Kopchányira: BEDY, 1938. 408–409.

⁴⁵ PFEIFFER, 1987. 40. Molnár Antal szerint „alig járt egyházmegyéjében”, annyira lefoglalta az országos politika. MOLNÁR, 1998. 76.

Kopchányi kifejti, hogy kancellári kinevezése előtt Lippay rezideált Sümegen, csak mióta kancellár nem tud, húsvétkor azonban mindig felkereste egyházmegyéjét. A nem hódolt területeken vizitált, igyekezett az ezek során hozott határozatoknak érvényt szerezni, valamint növelte a plébánosok számát. Nem látogathatta meg az összes plébániát a törökök miatt, ahová nem mehetett, nem lévén hadserege, de gyarapította a plébánosok számát, székhelyén főpapi szertartásokat végzett. Mi több, három vagy négy alkalommal papot szentelt az egyházmegye szolgálatára, (*cum facultate extraordinaria*) Bécsben is. Emellett egy alkalomról tud, hogy bérmált is – vallotta eskü alatt a győri kanonok. Információi forrását is megjelöli Kopchányi: székhelyére utazva Lippay Győrön át utazott és ilyenkor személyesen találkoztak, valamint, hogy a veszprémi egyházmegye szomszédságában lakik. Közlései hitelesek, a leendő primás kiadott levelezéséből is visszaigazolhatók sümegi tartózkodásai.⁴⁶ Sőt Pázmány elsődlegesen lelkipásztor-püspöknek szánta, amiben Sennyey István kancellár viszonylag fiatalon, 45 évesen bekövetkezett elhunytához gyors változást.⁴⁷

A püspökké emelkedett veszprémi káptalani tagok processzusának *personalia*-jellegére Mariani Péter (Pietro Mariani) 1642-ben lefolytatott zenggmadrusi eljárásának jegyzőkönyvét hozhatjuk elő, melynek tizennégy melléklete (születési, keresztelési, tanulmány, szentelési igazolások, kinevezőiratok) nemcsak hihetetlenül részletes és hiteles adatokat hoz az életpályára, hanem két veszprémi kinevezőirat másolatát is tartalmazza.⁴⁸ Ennél még sokkal izgalmasabb Francisci András (Andrea Francisci) pálos szerzetes 1647. évi, ugyancsak zenggmadrusi processzusa. Neki az eddigi ismereteink szerint hivatalosan nem volt köze az egyházmegyéhez, a PFEIFFER-féle *Proszopológiában* nyomát sem találjuk. Az viszont már tudott volt, hogy a veszprémi püspökségről meglehetősen jól informált volt, Jakusith György 1637-es kivizsgálásakor ő az egyházmegyéről valló egyik tanú. Mindazonáltal messze nem arról van szó, hogy egyszerűen csak „Lippay György veszprémi püspök környezetében tartózkodott volna”.⁴⁹

⁴⁶ TUSOR, 2015. n. 1–3. és 12. (1636 novemberében a regensburgi birodalmi gyűlésről látogatott haza egyházmegyéjébe.)

⁴⁷ „*Mons. preposito Lipai, che venne meco costì, soggetto di tal parti et virtuose qualità, che non solo m'hanno mosso a proteggerlo in questa caso, ma che mi fanno sperare della sua persona ogn'esemplare riuscita nella dignità pastorale, così in serv. infallibile d'Iddio, come in giovamento notabile dell'anime ad esso sottoposte.*” Pázmány Péter Scipione Borgheséhez, Pozsony, 1633. febr. 24. Pázmány levelek II. 397. n. 814.

⁴⁸ Sümeg, 1636. márc. 24. Veszprémi olvasókanonoki, valamint hántai préposti kinevezés, mindkettőt Eperjesy Gergely lemondása nyomán nyerte el Lippay püspöktől. ASV P. Vienna, n. 77. A hántai adatot Hevenesi Gábor másolatainak (vö. fentebb 15. sz. jegyzet) köszönhetően Pfeiffer is ismerte, azt viszont nem, hogy az olvasókanonoki kinevezés is ugyanekkor kelt. PFEIFFER, 1987. 156.

⁴⁹ MOLNÁR, 1998. 85., 33. jegyzet.

Miként Luzsénszky Joachim esztergomi kanonok 1647 decemberében, Camillo Melzi nuncius előtt eskü alatt tett vallomásából megtudhatjuk, pár hónappal azután, hogy római tanulmányait befejezve hazatért, Francisci az esztergomi érsek közvetítésével Lippay György veszprémi püspök házi teológusa lett („*ad lectionem theologiae fuit mediante opera bonae memoriae cardinalis Pasman assignatus*”), akit hét éven keresztül szolgált káplánként, teológusként, gyóntatóként és hitszónokként, továbbá „a veszprémi püspökség adminisztrátoraként, mind világi, mind pedig lelki ügyekben” („*modo pro capellano, modo pro theologo, pro confessario, pro concionatore, necnon modo pro administratore ipsius episcopatus Vesprimiensis, tam in temporalibus, quam in spiritualibus*”).⁵⁰ A pálos szerzetesben tehát az veszprémi egyházmegye egyik 17. századi helynökét azonosíthatjuk a vatikáni forrásoknak köszönhetően. Így válik érthetővé, miért kereste fel az egyházmegye katolikus közösségeit, és szolgáltatta ki számukra a szentségeket, amint 1637-ben ezt ő maga említi.⁵¹

Sőt Francisci már Lippay érkezése előtt plébánosként szolgált az egyházmegyében. Sennyey István győri eljárásában szól erről Ciriaco Rocci nuncius előtt 1632 nyárutóján, több részlettel gazdagítva a káptalan újraalapítójának veszprémi szolgálatát.⁵² Ugyanezen processzusban hasonlóan cselekszik Sziczahi Mihály kancelláriai regisztrátor, aki egyenesen el volt ragadtatva hivatali főnöke személyes tulajdonságaitól („*esse fere angelum*”).⁵³

⁵⁰ ASV P. Vienna, n. 87.

⁵¹ MOLNÁR, 1998. 85., 33. jegyzet.

⁵² „(1.) 15 éve ismeri Sennyey Istvánt. (2.) Felszentelt püspök, jelen volt szentelésén. (3.) Nem tudja, mennyi ideig volt váci püspök, de úgy véli három évig. (4.) Veszprémi püspökként Sümegben rezideált, tudja, mert plébános volt ott, Vácon, melyre felszentelték, viszont nem. (5.) Vizitálta egyházmegyéjét, gondoskodott szükségleteiről, a rendelkezések betartásáról, tudja, *quia egomet vidi ipsum saepissime confessiones excipientem et concionantem saepe graviter audiri, processionibus cum venerabili sacramento instituisse et preces quadraginta horarum ordinasse vidi*. (6.) *Egocerto novi eundem reverendissimum pontificalia omnia saepius in Vesprimiensi dioecesi exercuisse, ordinationes statutis temporibus habuisse, confirmationis sacramentum ministrasse, ecclesias etiam consecrasse. In causa scientiae, quia egomet ipsis omnibus interfui et est publicum et notorium*. (7.) Ferenceseknek házat épített, romos plébániákat helyreállított, Bécsben, Győrben és Rómában saját pénzen neveltetett és neveltet alumnusokat, Bécsben harminc növendéket táplál. Az alkalmatlan plébánosokat elmozdította és jókkal helyettesítette, *multumque profecit, quia plurimos ad religionem catholicam convertit, et exemplo multum profecit propter eximiam et singularem humilitatem omnes ad ipsum confugiunt, et ducit vitam innocentissimam, ita ut ad consortium non admittat suos consanguineos, ipsosque nullo modo ex redditibus ecclesiae velit iuvare, ita ut ipsi irascantur*. (8.) Több egyházi javat visszaszerzett a protestánsoktól és más illetéktelen bitorlóktól, *milites in ecclesiae degentes eiecit, ipsamque ecclesiam restituit, sacerdotes in locum praedicantium expulsorum ab ipso substituit*, továbbá gyarapította a püspökség bevételeit. Tudása megfelelő, *egomet cum ipso egi, et audivi de controversiis agentem, et disputantem mecum*.” Bécs, 1632. aug. 31. ASV P. Vienna, n. 40.

⁵³ „(1.) 12 éve ismeri, kancellárként Sennyey Istvánt. (2.) Hallotta, hogy püspökké szentelték. (3.) Hallotta, hogy 1623-ban nevezték ki váci püspökké. (4.) Vácon nem rezideált a törökök miatt, veszprémi egyházmegyéjében viszont gyakran, *cum esset hic cancellarius regni Ungariae*

A vatikáni püspöki processzusok átfogó kutatásából eddig hozott példák azt mutatják számunkra, a veszprémi püspökség átfogó újjászervezése, amely a káptalan 1630. évi restitúciójával vette kezdetét, kontinuuus folyamat volt, a sümegi központtal rendelkező püspöki egyházkormányzat nemcsak a javadalom igazgatásáról gondoskodott, hanem az 1630-as években már a lelkipásztori ellátás módszeres szervezése, bővítése is adatolható.

A pasztorális attitűd erősödésére és szervezettségére a veszprémi nagyprépost Gorup Ferenc 1649 májusában Camillo Melzi nuncius előtt elmondott szavai utalnak. Széchényi György pécsi püspöki éveiről szólva kifejtette: „Nem vizitált, és nem is tudott, mivel az egyházmegye a törököké, mindazonáltal megfelelően odafigyelt a pécsi egyházmegye szükségleteire, és közreműködéssel gondoskodott róluk, én pedig megtettem ezen egyházmegye javára mindent, amire képes voltam, közel lakom ugyanis hozzá mint veszprémi prépost, és pedig papokat, szerzeteseket és licenciátusokat küldtem a pécsi egyházmegye gondozására, mely igen közel esik hozzám.” A Gorup prépost által vallottak a sümegi egyházmegyei központ eddig feltétezettnél jóval nagyobb, az egyházmegyével szomszédos területekre is kiterjedő vitalitásáról tanúskodnak. És talán azt is mutatják, hogy a szerzetesi misszióközpontok püspöki telepítése nem valamiféle pót- vagy szükségmegoldás volt, hanem a veszprémi püspökség tervszerű kora újkori megszervezésének része, melyben már az 1630–1640-es években meghatározó a sümegi központ működése, irányító szerepe.⁵⁴ Legfeljebb e szerep pasztorális vetületének történeti dokumentációja kedvezőtlenebb, mint szerzetesházak lelkipásztorkodásának.

Gorup Ferenc vallomása egyszerre érzékletes példája a veszprémi illetőségű tanúk, illetve az áthelyezési processzusok vizsgálata fontosságának.⁵⁵ Az olvasó

cepit saepius licentiam a Caesare et praecipue in sollemnioribus festivitatis residendi in Vesprimiensi diocesi, prout de facto ivit ad residendum. (5.) Hallotta, hogy Veszprémben szorgalmasan vizitált. (6.) Alumnusokat nevelt Bécsben, ezeket fel is szentelte, a főpapi funkciókat a császárvárosban is gyakorolta. (7.) Pozitív kijelentések sora. Továbbá kétszer volt Erdélyben követ, *et ipsum vidi satis pium et charitatis plenum erga egenos et proximum et haec eadem signa virtutis exhibuisse in dicta diocesi Vesprimiensi, scio et pariter scio profecisse verbo et exemplo, quia in innocentissima vita degit, et ego soleo dicere illum esse fere angelum, scioque eandem opinionem ipsum habere apud omnes alios, et saepius eundem concionantemque audivi, etiam in itinere singulis diebus festivis, dum tenderemus in Transylvaniam.* (8.) A kancellárián látta azokat a mandátumokat, melyeket Sennyey az uralkodótól szerzett *ad recuperanda bona ecclesiae et signanter bona capituli Vesprimiensi, quae erant oppignorata domino Paulo Sichzi [Zichy] capitaneo loci, et cum ibi in episcopatu Vesprimiensi nullus esset canonicus vel sacerdos, ipsum introduxit canonicos et sacerdotes plures.* Bécs, 1632. szept. 1. ASV P. Vienna, n. 40.

⁵⁴ A század végén Széchényi Pál kalocsai érseksége idején talán ugyanez lehetett Kalocsa-Bács irányában. Erre utal, hogy a bécsi nunciatura Kecskeméti Mihály veszprémi nagyprépostot bízta meg a főegyházmegye területének vizitálásával annak eldöntésére, hogy indokolt-e segédpüspök kinevezése. Kecskeméti 1701. febr. 12-i részletes, hihetetlenül adatgazdag jelentése tanúkihallgatásokat is magába foglaló vizitációs körútjáról a török uralom alól frissen felszabadult alföldi területekről: ASV P. Vienna, n. 245.

⁵⁵ Még akkor is, ha a vallomása jelen esetben épp egy veszprémi processzusban található.

számára vélhetően ez és a többi elősorolt példa meggyőzően mutatja a vatikáni forrásanyag egyszerre hiánypótló és különleges voltát. A különlegességre további szempontként szolgál, hogy alkalmanként olyan, a megélt spiritualításra utaló mélyrétegek is feltárulnak, mint id. Sennyey István hivatásának története páratlanul részletes önéletrajzában,⁵⁶ vagy például a mélyen vallásos, a szentiségekhez gyakran járuló anya, a „*piissima matrona*” Serényi Mária személye Lippay György (és két jezsuita fivére) hivatásának háttérében.⁵⁷

5. Összegzés

Az archontológiai/proszopográfiai/biográfiai hasznosíthatóságú forrásérteken, a spirituális „metaadatok” szolgáltatásán túl a kánoni kivizsgálások tanúvallomásai szövegszerűen egyfajta sajátos antológiaként idézik, elevénítik meg a kora újkori magyar epizkopátus tagjait 1612-től kezdődően,⁵⁸ köztük Veszprém főpásztorait. A kérdőpontokat és sorszámuakat elhagyva a jegyzőkönyvek vallomásai – egy-egy adott tanú ismereteitől, válaszadó kedvétől és a nunciaturai tisztviselő lejegyzési hajlandóságától függően – narratív biogrammokat, összességében pedig egy narratív „forrásproszopológiát” eredményezhetnek a kora újkorra. A párhuzamos, olykor négy tanúvallomásnak köszönhetően a kérdőpontok mentén azonos felépítésű, ám eltérő szövegrétegek jelenhetnek, jelennek meg.⁵⁹ Több jegyzőkönyv esetén pedig szinte a teljes életútra, leszámítva a püspöki karrier utolsó állomását.⁶⁰

Ha Széchényi Györgyöt például Nyitrára helyezték volna, alapos tanú kiválasztás esetén nyilván szintén Gorup vallhatott volna pécsi működéséről.

⁵⁶ Sennyey egészen különleges forrásértékű autobiográfiája kiadva: TUSOR, 2017. 287–290. n. 3. Néhány adatát a családi levéltárra hivatkozva idézi: PFEIFFER, 1987. 51–52. Lásd az imént az 53–54. sz. jegyzetben idézett tanúvallomásokat is, például azt részt, ahol szó esik rokonsága távortartásáról az egyházi vagyontól. 53. jegyzet, 7. pont.

⁵⁷ „*dominam vero matrem Mariam fuisse nobilem et piissimam matronam...*”; „*novi patrem et matrem ipsius videlicet dominum Ioannem Lippay et dominam Mariam Ledenze, quia eosdem vidi catholice viventes ecclesias frequentantes...*”; „*scio bene illam fuisse piissimam matronam, et utrumque, patrem nimirum et matrem sepultos esse in ecclesia catholicorum...*”; „*novi matrem ipsius, piam et devotam feminam, patrem autem licet non cognoverim de praesentia, sed ex fama, fuit enim dominus Ioannes Lippay personalis praesentiae iudex suae Caesareae maiestatis Possonij. Ipsos autem fuisse catholicos scio, nam vidi matrem frequentem sacramenta, et ecclesiam catholicorum in quibus uterque sepultus est*”. Draskovich György váci püspök, Ebeczky Imre kamarai tanácsos, Bornemissza István postamester és Kápolnay Jakab pozsonyi kanonok vallomása 1633 februárjában, Ciriaco Rocci nuncius előtt. ASV P. Vienna, n. 46.

⁵⁸ Jelenleg ebből az évből datálódik az első fennmaradt, XIV. Gergely előírásai szerint lefolytatott eljárás jegyzőkönyve, Pyber Jánosé. ASV P. Cons., vol. 12. fol. 579r–587v. A kutatás elméleti kezdődátuma ugyanakkor V. Pál pontifikátusával esik egybe (1605).

⁵⁹ Ilyen közlési formát találunk a nemzetközi szakirodalomban is: GIBLIN, 1957.

⁶⁰ Az itteni tevékenység korabeli vizsgálatára már nem kerül sor. Az utód kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvében az előd tevékenységét közelebbről nem firtatták, egyedül a halálozás került

Hosszabb távon tehát érdemesnek tűnik – az ismétlődő formulák, általános kijelentések – ellenére is, hogy a jegyzőkönyvszövegek digitális másolatban, *repositorium*-szerűen elhelyezve vatikáni levéltári kutatás nélkül is a kutatás rendelkezésére álljanak. Teljes *in extenso* közlés ugyanakkor az óriási anyagbőség, a szeriális forrástípus bürokratikus ismétlődései miatt inkább elvetendő, mint sem. Módszerünk – Vanyó Tihamért követve – a bőséges forrásidézeteket tartalmazó kivonatos publikáláson alapul. Mely tehát egységes kérdőpontokra válaszoló, inkább nem elbeszélő, és semmikképpen sem összefüggő narratív jellegű történeti információkat tartalmaz egy-egy 17. századi püspöki életútról. Vagyis egyértelműen a kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvek *proszopográfiai* hasznosításáról beszélhetünk, még akkor is, ha esetenként ez jószerével a teljes életútra irányul, és a forrástípus valamelyest magában hordozza a *proszopológiai* jelleget.

A bevezetőben tárgyaltak után szemléletes példaként következzen közleményünk lényegi része, kivonatos, *proszopográfiai* jellegű és célzatú közlésben annak a Széchényi Györgynek a vatikáni *Personalia*-anyaga, aki tíz esztendeig, 1648–1658 között volt a veszprémi egyházmegye főpásztora, és ekként szentelték fel 1653-ban.

megörökítésre, a püspöki szék üresedésére irányuló kérdőpontnál, melyet az egyházmegye állapotát feltáró kérdőpontok között találunk. Vö. GEMMITI, 1989. 189skk., PAOLI, 2010. 25skk., JADIN, 1928–1931. I. 23skk., RICHTER, 1893. 50–52. 1627 előtt többféle kérdőpont volt használatban, előfordult, hogy az egyházmegyére (és megüresedésére) csupán egyetlen összefoglaló kérdés irányult. <http://institutumfraknoi.hu/repositorium/interrogatoria> (n. 3.). (A letöltés ideje: 2019. júl. 26.)

Függelék

Jegyzőkönyvek⁶¹

SZÉCHÉNYI GYÖRGY

*Pécs – P. Cons., vol. 41, fol. 372r-397v.*⁶²

*P. Vienna, n. 83.*⁶³

*Kérdőpontok: n. 1.a.*⁶⁴

Bécs, nunciatúra, Camillo Melzi nuncius,⁶⁵ 1645. június 8.

Eljárás megnyitása, 1645. jún. 9., du. 4 óra eskütétel

1. tanú

LUZSÉNSZKY JOACHIM esztergomi kanonok, nyitrai főesperes, 42 éves, 1645. jún. 9., du. 4 óra

(1.) 21 éve ismeri, 7 évig együtt tanultak Bécsben. (2.) Gyöngyösön született, az egri egyházmegyében, tőle és másoktól is hallotta, akik Magyarországról tanulmányaik alatt Bécsbe jöttek. (3.) Törvényes és katolikus születésű, mert a filozófia magisztere vagy doktora, és pazmanita volt, s ilyen csak törvényes származású lehet. (4.) Hozzávetőleg 39 éves, ugyanis 3 évvel fiatalabb nálánál. (5.) Körülbelül 14 éve szentelték pappá a Pázmáneumban. (6.) Pázmány nyári rezidenciáján volt plébános, majd esztergomi kanonok lett. (7.) Mindig katolikusként élt. (8.) Híre jó, kivéve, hogy néhányan panaszkodnak rá, miszerint esztergomi helynöki tisztében túlságosan szigorú (*licet quidam conqueruntur ex passione de ipso, quasi esset nimis rigidus in officio vicarii generalis, quod exercuit et exercet in archidioecesi Strigoniensi*). (9.) *Gravis, prudens,*

⁶¹ Az evidens szövegek közlési jelölések, rövidítések feloldásától eltekintünk. A 'Prof. fid.' az trentói hitvallás esküformulájának (*forma iuramenti professionis fidei*) nyomtatott, s.k. aláírt példányának meglétére utal. A tanú neve előtti *stella* (*) azt jelöli, hogy csupán az egyik kérdősorra találhatóak tőle vallomások (amennyiben ezek kivonata itt hiányzik, a tanú csupán az egyházmegye állapotáról vallott).

⁶² Hivatalos másolat, nyitó- és záróformulával, utóbbi s.k. aláírásokkal és pecséttekkel, hitvallással, a végén bíborosi aláírásokkal. A másolatok folytatólagosan, azonos írással bemásolva a tanúvallomások után.

⁶³ Rendezett írásképi fogalmazvány, kevés javítással, nyitó- és záróformulával, s.k. aláírt hitvallással, az esztergomi káptalan 1646. évi eredeti ajánlását és az eljárás megindítását kérő kérvényt leszámítva kizárólag másolati mellékletekkel, melyeket Pietro Pierucci nunciatúrai kancellár készített, és melyek többsége be van fűzve a jegyzőkönyv lapjai közé.

⁶⁴ Vö. fentebb, 18. sz. jegyzet.

⁶⁵ Tekintettel az előpublikáció jellegre, tárgyi jegyzetek egyelőre nem szerepelnek. Ezek metodikája a teljes közlés rendszerében kerül majd kialakításra. – Széchényire legutóbb, további rodalommal: KOLTAI, 2003., FAZEKAS, 2011. (Újabb kiadása: FAZEKAS, 2014.)

alkalmas a püspöki feladatok ellátására és a tanításra. (10.) Kánonjogi doktorátusa nincsen, ugyanakkor Bécsben filozófiai doktorátust, teológiai laureát szerzett, mintegy 4 évet tanult teológiát, látta és hallotta amint a felszentelendőket vizsgáztatta, akiknek megfelelő kérdéseket tett fel (*eum examinantem promovendos ad ordines, quibus faciebat congruentes interrogationes*). (11.) Vágsellyei plébános volt, esztergomi kanonok, s mint ilyen, az újonnan alapított Szent István-szeminárium prefektusa (*praefectus seminarii Sancti Stephani de recenti instituto*), tornai, majd zólyomi főesperes, olvasókanonok, érseki helynök. (12.) Nincsen kánoni akadály. (13.) Nemcsak címzetes, hanem tényleges püspökség kormányzására is alkalmas.

2. tanú

HMIRA JÁNOS S.I., a Pázmáneum rektora, 53 éves, 1645. nov. 24, reggel 8 óra (1.) 1625-től ismeri, tanította a jelöltet. (2.) Széchenyben született, látta a jelölt születési bizonyítványát, amikor az a filozófia magisztere lett. (3.) Törvényes származású; azt hogy katolikus születésű-e, nem tudja biztosan, ám azon a helyen nem élnek protestánsok. (4.) A 40-et betöltötte, érett korban jött tanulni a Pázmáneumba, ahol több mint 6 (*sex et ultra*) évig maradt, és ahonnan 1631-ben távozott *ad gubernandas parochias*. (5.) A nuncius szentelte 1631-ben, a bécsi jezsuita kollégiumban vette fel az egyházi rend összes fokozatát, kivéve a tonzúrát (*omnes ordines praeter tonsuram*). (6.) Járatos az egyházi funkciókban. (7.) Sosem volt protestáns, ő rektorként meg szokta erről kérdezni a növendékeket. (8.) Ártatlan életű, *in dicto collegio Pasmaniano ille vixit innoxius, et cum optima fama, et postea etiam audivi ipsum vixisse inculpatum et pro tali communiter haberi*. (9.) *Gravis, prudens, usu rerum praestans* stb. (10.) *Scio quod non est insignitus gradu in iure canonico, sed est baccalaureatus in sacra theologia, quam gradum accepit in academia Viennensi in collegio Pasmaniano. Dedit operam theologiae per quatuor annos in hoc collegio Viennensi*, tudása megfelelő. (11.) Plébános volt, ahol lelkipásztorkodott, prédikálva, szentségeket kiszolgáltatta, majd Nagyszombatban a Szent István-szeminárium prefektusa volt, *fuisse delegatum iudicem in pluribus cominonibus*, továbbá az esztergomi érsek helynöke *in spiritualibus*. (12.) Nem okozott botrányt. (13.) Alkalmas, *et ita existimo quia ipse habet linguam aptam pro dicta dioecesi et quia in iisdem partibus docuit etiam populum, concionatus est, et administravit sacramenta*.

3. tanú

LÁSZLÓFI PÁL, a Magyar Királyság levéltárainak és pecsétének őre, királyi regisztrátor (*regni Hungariae archivorum et sigilli conservator et registrator archivii apud suam maiestatem*), 35 éves, 1645. dec. 4, reggel 8 óra (1.) Együtt tanultak. (2.) Úgy hallotta, hogy Gyöngyösön született. (3.) *De natalitiis nihil scio totaliter*. (4.) Hozzávetőleg 40 éves. (5.) 1633–1634-ben szen-

telték, onnan tudja, hogy ez tanulmányai végeztével történt. (6.) Járatos az egyházi funkciókban. (7.) Úgy 1630-tól ismeri, azóta megmaradt a hit tisztaságában. (8.) Semmi rosszat nem hallott életéről. (9.) *Prudens* stb., maga is tapasztalhatta. (10.) Nincs fokozata kánonjogból, tanult teológiát, de nem tudja, hogy mennyi ideig. (11.) Esztergomi kanonok, illetve vágújhelyi prépost, ahol lelkipásztorkodott, *illa praepositura erat noviter acquisita pro catholicis, seu melius dicam recuperata ab haereticis, et propterea haeretici saepius praedicto praeposito insultabant*. Prépostságában állhatatosan ellenállt a protestánsoknak. *Quoad praeposituram egomet ipsi obsignavi litteras donationis ut supra*. (12.) Nem okozott botrányt. (13.) Alkalmas.

Eljárás kancellári (Pietro Pierucci) és nunciusi lezárása, 1647. febr. 23.

Prof. fid. (Bécs, nunciatúra, a nuncius kezébe, Pierucci kancellár előtt, a tanúk Pietro Ancagianus [Ancaianus] [Spoletinus] nunciusi auditor, és Benedetto Coli [de Colis] [a Saxo Ferrato], nunciusi titkár, mindketten papok.)⁶⁶

Mellékletek

1.

Szécsény, 1627. szept. 26. A szécsényi vár által adott születési bizonyítvány

Voxith Horváth György kapitány és a szécsényi királyi végvár tisztikara (Somogyi János, Péczy György, Farkas Albert, Jánossy Fábán nemesek, Bárány Máté várnagy és Véczei István, a gyalogok parancsnoka) anyja, Baán Sára kérésére – tekintettel katolikus őseire s különféle erényeire – tanúsítja, hogy Széchényi György törvényes házasságból született, apja Szabó Lőrinc, a szécsényi vár katonája, anyja Baán Sára, néhai Baán Bálint leánya, aki Szécsényben született. Széchényi György keresztszülei Kovács János szécsényi nemes és Kovács Dorottya voltak, mindketten katolikusok.

Nos Voxith Georgius Horvath, sacrae Caesareae regiaeque maiestatis Ferdinandi secundi praesidii Szechéniensis capitaneus, Ioannes Somogy, Georgius Pechy, Albertus Farkas, Fabianus Janossy nobiles; Mattaeus Barany eiusdem praesidii Széchéniensis supremus castellanus, Stephanus Veczej peditum loci iam nominati ductor. Notum facimus illustrissimis, reverendissimis, spectabilibus et magnificis, ecclesiastica saecularique dignitate claris, civibus et civitatum iudicibus, aliisque omnibus quacumque autoritate pollutibus. Videlicet quod domina Sara Báán, matrona honestissima, Georgii Széchéni legitima mater coram nobis constituta instanter petierit, ut filio suo Georgio

⁶⁶ A konzisztoriális példányon, gyakorlatilag megegyezik a bécsivel.

Széchény testimoniales litteras expediri consentiremus, quarum vi ac fide is, utpote e legitimo matrimonio prognatus, tam in studiis, quam aliis in rebus extra patriam sine impedimento versari, occuparique posset. Nos proinde supranominati intellecta eius petitione iusta et considerata, maiorumque ipsius, in qua vixerant, catholicae fidei integritate, desiderio, tam pio gravis huius matronae, non poutimus non calculis nostris suffragari. Testamur itaque filium Sarae Baán, Georgium Széchényi nuncupatum honesto legitimoque thoro esse prognatum. Parente quidem Laurentio Szabo suae maiestatis eodem in praesidio Széchényi appellato milite, matre vero Sara Ban, honesta foemina, Valentini Báán vita functi filia in Széchényi nata, patrini in baptisate nominati Georgy Szecheny fuere Ioannes Kovacz, loci huius nobilis et Dorothea Kouacz, tam haec quam ille catholici. Cui nostrae fassioni et attestationi super legitimis natalibus Georgy Széchényi unanimi consensu a nobis supra scriptis nominatisque datae nihil erroris deceptionisque subesse quicumque has nostras lecturi sunt, sibi secure persuadeant. Quos amice humaniterque coniunctis animis ultro oramus, ut soepofatum Georgium Széchényi bonis, catholicis legitimisque parentibus natum fovere, illiusque conatus benevolentia sua prosequi velint. In cuius rei fidem amplioem has ei datas consuetis sigillis nostris munivimus. Datae in praesidio Szecheniensi, die vigesima sexta Septembris, anno 1627. [L.S.]⁶⁷ Georgius Voxith Croata vicecapitaneus Szecheniensi [L.S.] Ioannes Somogy iuratus assessor comitatus Neogradiensis [L.S.] Georgius Pechy iuratus assessor comitatus Neogradiensis [L.S.] Stephanus Veczei [L.S.] Albertus Farkas. (P. Cons. – cop.; P. Vienna – cop.)

2.

Bécs, 1631. jún. 23. Szentelési igazolás

Ciriaco Rocci nuncius igazolja, hogy a bécsi jezsuita *domus professában* 1631. márc. 15-én Széchényi Györgyöt, a szabad művészetek és a filozófia magiszterét, *candidatum theologiae*, a Pázmáneum alumnusát, felszentelt diakónust *stabilibus litteris admodum reverendi patris regentis dicit collegii* (Hmira János) *in vim litterarum apostolicarum eidem collegio concessarum* főpapi mise keretében szabályosan pappá szentelte, *praesentibus admodum reverendis dominis Ioanne Baptista Gherardino a Fanano et Ioanne Francisco Quadrio Mediolanensi, familiaribus nostris*. Ellenjegyezte: Giovanni Pietro Zanoni kancellár (P. Cons. – cop.; P. Vienna – cop.)

⁶⁷ Az iraton itt és a többi aláírásnál körrel jelölve.

3.

1631. szept. 9. Plébánosi kinevezés

Lósy Imre sági és óbudai prépost, váradi püspök, nagyprépost, királyi tanácsos, Pázmány Péter általános helynöke és ügyhallgatója Széchényi Györgyöt a plébánosi vizsga és a hitvallás letételét követően vágsellyei plébánossá nevezi ki és elrendeli Érsekújvári Farkas nyitrai főesperes általi beiktatását.

Emericus Lossi episcopus Varadiensis, praepositus maior ecclesiae metropolitanae Strigoniensis, necnon ecclesiarum veteris Budae et Soghiensis, eminentissimi ac reverendissimi in Christo patris domini Petri S.R.E. presbyteri cardinalis Pazmany archiepiscopi Strigoniensis vicarius eiusdemque ecclesiae metropolitanae Strigoniensis generalis, causarum auditor ac sacrae Caesariae regiaeque maiestatis consiliarius. Tibi in Christo reverendo domino Georgio Szeuchen saluam et diuinam benedictionem. Inducti sufficientia tua praevio examine dominorum examinatorum ad hoc deputatorum receptaque fidei professione catholicae necnon iuramento, quod praefato eminentissimo domino tanquam ordinario eiusque successoribus necnon vicario generali pro tempore constituto ac ecclesiae fidelis eris, obedientiam et reverentiam debitam exhibebis; item quod iura ecclesiae ac cathedralia, necnon archidiaconalia persolvendo in spiritualibus ac temporalibus in divinisque bene ac laudabiliter deservies, oneraque ecclesiae parochialis feres ac debite supportabis, terrasque, domos et alias possessiones, iuraque ecclesiae pro posse manu tenebis, et defendes, nihilque quod ad ecclesiam pertinet, abalienabis, distrahes, aut vendes, sed potius alienata, distracta vel vendita ad ius et proprietatem ecclesiae parochialis reduces et reduci procurabis; item quod ecclesiam parochialem sine licentia obtenta praefati eminentissimi domini successorumque eiusdem vel vicarii pro tempore constituti non permutabis, neque deseres, auctoritate saepefati eminentissimi ordinarii te in parochia Sellyensi canonice instituimus⁶⁸ et confirmamus. Dantes et concedentes tibi eandem parochiam eiusdemque administrationem tam in spiritualibus quam temporalibus. Volumus autem, ut per domino admodum reverendum Wolfgangum Vyuary archidiaconum Nitriensem in realem praefatae parochiae pertinentiarumque eiusdem possessionem vigore praesentium introducaris. Datum Tyrnaviae in aedibus nostris sub sigillo officii vicariatus nostri authentico. Die nona mensis Septembris anno domini millesimo sexcentesimo trigesimo primo. Etc. Emericus Lossy episcopus Varadiensis (P. Cons. – cop.; P. Vienna – cop.)

⁶⁸ A 'te'-től más kéz, vélhetően a kivonatoló keze által aláhúzva.

4.

Nagyszombat, 1632. febr. 7. Kanonoki kinevezés

Pázmány Péter Széchényi György vágssellyei plébánosnak a Pyber János egri püspök lemondása által megüresedett esztergomi kanonoki stallumot adományozza. (P. Cons. – cop.; P. Vienna – cop.)

5.

Nagyszombat, 1635. dec. 28. Főesperesi kinevezés

Pázmány Péter Széchényi György kanonoknak a Püsky János szakolcai apát, királyi tanácsos esztergom-szenttamási prépostságra történt áthelyezése miatt megüresedett tornai főesperességet adományozza. (P. Cons. – cop.; P. Vienna – cop.)

6.

Pozsony, 1638. márc. 22. Prépostság kegyúri adományozása

Esterházy Miklós nádor stb., Drugeth János országbíró, ungi és zempléni örökös főispán, felső-magyarországi főkapitány, Esterházy Dániel királyi tanácsos, jeszenicei Szunyogh Gáspár, valamint Pongrácz István és Dániel,⁶⁹ Pongrácz Barbara (Révay Ferenc örökös turóci főispán hitvесе), Ráttkay Pál és Péter s a Ráttkay család többi tagja nevében meghatalmazott Révay László Széchényi György tornai főesperesnek, a nagyszombati szeminárium prefektusának a Dubovszki György halála miatt megüresedett infulás vágújhelyi Boldogságos Szűz-prépostságot adják minden javaival *authoritate iuris patronatus nostris*. Ellenjegyző: Aszalay István (P. Cons. – cop.; P. Vienna – cop.)

7.

Nagyszombat, 1641. ápr. 8. Főesperesi kinevezés

Lósy Imre Széchényi György vágújhelyi prépostnak a zólyomi főesperességet adományozza, amely Thelegdy György szentgyörgymezei prépostságra történt áthelyezése miatt üresedett meg. (P. Cons. – cop.; P. Vienna – cop.)

8.

Nagyszombat, 1644. jan. 27. Olvasókanonoki kinevezés

Lippay György Széchényi György zólyomi főesperes, választott csanádi püspöknek esztergomi olvasókanonokságot adományoz, amely stallum Pálfalvay

⁶⁹ Az aláírások között az ő neve is szerepel.

Tamás egri nagypréposti áthelyezése miatt üresedett meg. (P. Cons. – *cop.*;
P. Vienna – *cop.*)⁷⁰

9.

Ebersdorf, 1644. szept. 13. Püspöki kinevezés

III. Ferdinánd Széchényi György választott csanádi püspöknek, királyi tanácsosnak a Szelephény György királyi tanácsos, *cancellarius substitutus* áthelyezése miatt megüresedett pécsi püspökséget adományozza. (P. Cons. – *cop.*;
P. Vienna – *cop.*)

10.

Nagyszombat, 1646. jan. 14. Életrajzi tanúsítvány

Az esztergomi főszékeskáptalan tanúsítja, hogy Széchényi György a szécsényi várban született, Széchényi Lőrinc és Baán Sára katolikus szülőktől, 1622-ben Nagyszombatban felvételt nyert a szemináriumba, és a klérus tagja lett, majd két év múltán tanulmányait a bécsi Pázmáneumban folytatta. Hét évet felölölő tanulmányai során a bécsi egyetemen filozófiában magiszteri, teológiában *baccalaueratusi* címet szerzett. Magyarországra visszatérve egy évig vág-sellyei plébános, majd esztergomi kanonok és a Szent István-szeminárium elöljárója közel hat éven keresztül, közben tornai, majd zólyomi főesperes, végül olvasókanonok és általános helynök, pécsi püspök s királyi tanácsos lett.

Capitulum ecclesiae metropolitanae Strigoniensis. Universis et singulis cuiuscunque status et conditionis hominibus, ubivis locorum constitutis et commorantibus praesentium notitiam habituris salutem in Domino sempiternam. Notum facimus tenore praesentium nostrarum reverendissimum dominum Georgium Széczeni electum episcopum Quinque Ecclesiensem, praepositum beatae Mariae Virginis de Vyhely, lectorem et canonicum praefatae ecclesiae metropolitanae Strigoniensis, necnon illustrissimi ac reverendissimi domini, domini Georgii Lippai de Zombor, archiepiscopi Strigoniensis, primatis Ungariae, legati nati etc. in spiritualibus vicarium causarumque auditorem generalem ac sacrae Caesareae regiaeque maiestatis consiliarium exordium vitae suae in praesidio Szeczeniensi habuisse, ubi ex honestis sane piis et catholicis parentibus, nimirum patre Laurentio Szeczenj et matre Saára Báan nuncupatis prognatus, laudabiliterque in bonis moribus, virtutibus et scientiis adipiscendis in crescenti sua aetate educatus, anno tandem millesimo sexagesimo vigesimo secundo ferventi pietatis et devotionis zelo ductus saeculari statu in ecclesiasticum commutato hic Tyrnaviae in

⁷⁰ Az ellenjegyző titkár Thuróczy.

seminarium clericorum assumptus, ubi confectis probe et diligenter in studiis annis duobus ad altiora studia Viennam in collegium Pazmanianum mitti promeruit. Quantum autem progressum ibidem in scientiis fecerit, luculentissimi testes sunt illius temporis universitatis Viennensis professores et eiusdem condiscipuli, hos enim in publicis philosophicis et theologicis disputationibus, sive defendentis, sive oppugnantis ageret vices, adaequare, illos autem superare saepius compertum est, ita ut spatio septenni, in cursu philosophico magisterii, in theologico baccalaureatus gradus cum laude et triumpho adipisceretur, volens autem in statu ecclesiastico, cui iam se devoverat, constans et solidus perennare, sacrum presbyteratus etiam ordinem caeteris iam praemissis assumpsit, sicque descendens in Ungariam statim ad docendum populum in oppidum Sellie missus cum maximo fructu ecclesiae catholicae ibidem anno uno parochum egit, unde dignus iudicatus est, ut in canonicorum huius ecclesiae metropolitanae Strigoniensis numerum assumeretur, assumptus autem regendis alumnis seminarii sancti Stephani praepositus est, quo annis ferme sex cum emolumento et utilitate seminarii perfunctus, interea archidiaconatibus per pie defunctos primo cardinalem Petrum Pazman, Tornensi, deinde per Emericum Loosi archiepiscopos Strigonienses Zolieni honoratus est, a praefato vero moderno illustrissimo et reverendissimo domino archiepiscopo Strigoniensi dignitatibus lectoratus et vicariatus insignitus, tandem a sua quoque sacratissima Caesarea regiaque maiestate in episcopum Quinque Ecclesiensem promoveri, ac in consiliariorum eiusdem maiestatis numerum asciri, omnino iudicio et calculo dignus iudicatus est. Quos dignitatis et honoris gradus dotibus ingenii scientia, virtute, pietate et vitae puritate ac sanctimonia promeruisse et obtinuisse omnes recognoscimus. In cuius rei testimonium praesentes litteras nostras testimoniales memorato reverendissimo domino Georgio Szecezeni sub sigillo nostro capitulari authentico perlubens dandas duximus et concedendas. Datum Tyrnaviae ex consistorio nostro capitulari die decima quarta Ianuarii, anno Domini millesimo sexcentesimo quadragésimo sexto etc. [L.S.] (P. Vienna – orig.)

11.

H.n., é.n. Széchényi György kérvénye Camillo Melzi nunciushoz

Kéri a nunciust, hogy miután megtörtént Luzsénszky Joachim esztergomi kanonok és Hölgyi Gáspár esztergomi érseki jószágkormányzó tanúkihallgatása, állíttassa ki a kánoni kivizsgálás jegyzőkönyvét.

Supplicat demisse celsitudini vestri [!]⁷¹ illustrissimae nominatus episcopus Quinque Ecclesiensis Georgius Szecheni, ut examinatis testibus videlicet

⁷¹ Elvileg lehet a 'vos' függő alakja is.

admodum reverendo domino Ioachimo Lusinszki canonico metropolitanae ecclesiae Strigoniensis et archidiacono Nytrinesi, generoso item domino Casparo Hölgy nobilium praedialium sedis de Verebely palatino et bonorum archiepiscopatum Strigoniensium etc. praefecto, acceptatisque fidedignis eorundem testimoniis dignaretur celsitudo vestra illustrissima super praefatum episcopatum Quinqueecclesiensem per mortem et decessum condam Benedicti Vinkovich vacantem ac per sacram maiestatem imperatoriam ac regiam collatum instituere processum. Quam gratiam celsitudini vestrae illustrissimae devotis servitiis conabitur demereri [m.p.] Georgius Szecheni electus episcopus Quinqueecclesiensis. [a tergo] Ad illustrissimum et reverendissimum dominum, dominum Camillum Meltium archiepiscopum Capuanum apud Caesaream maiestatem nuntium apostolicum etc. dominum colendissimum demissum memoriale

* * *

*Veszprém – P. Vienna, n. 97.⁷²
Kérdőpontok: n. 4.⁷³*

Pozsony, ferences kolostor, Camillo Melzi nuncius, 1649. máj. 11.
Eljárás megnyitása

1. tanú

GORUP FERENC („Gerab”) kinevezett novi püspök, mintegy 40 éves, 1649. máj. 15.

(1.) Mintegy 20 éve ismeri, *ex occasione mutuae conversationis*. (2.) Nincs felszentelve, bár úgy hallotta, hogy Rómában megerősítették kinevezését. (3.) 3 éve pécsi püspök. (4.) Nem rezideált. (5.) *Non visitavit, neque potuit visitare, quia est penes Turcas, opportune tamen eius necessitatibus occurrit, et providit mediante opera mea, commiserat enim mihi curam suae ecclesiae Quinqueecclesiensis et ego feci in beneficium eiusdem ecclesiae quantum potui, sum enim ibi vicinus, tanquam praepositus Vesprimiensis, mittendo scilicet sacerdotes, monachos et licentiatos pro cura ecclesiae Quinqueecclesiensis, quae erat mihi propinqua*. (6.) Nem pontifikált, bérált, szentelt, hiszen csak kinevezett püspök volt. (7.) Ahol működött, ott példásan kormányzott, egyházmegyéjében nem rezideált. (8.) Amennyire tudta, védte az egyház jogait. (9.) Tudása megfelelő. (10.) Méltó az áthelyezésre.

⁷² Rendezett írású fogalmazvány, kevés javítással, egy másolati melléklettel, nyitó- és záróformulával, a végén eredeti aláírásokkal és pecsétekkel (Thomas Goddeus a Sarto prokancellár, Camillo Melzi nuncius).

⁷³ Vö. fentebb, 17. sz. jegyzet.

2. tanú

HOFFMAN PÁL kinevezett pécsi püspök, mintegy 34 éves, 1649. máj. 15.

(1.) Mintegy 15 éve ismeri, együtt tanultak a bécsi [jezsuita] akadémián. (2.) Nem szentelték püspökké, ha igen, arról tudna (*etsi suscepisset, probabiliter scirem*). (3.) 3 vagy 4 évig volt pécsi püspök, onnan tudja, mert ennek nevezték. (4.) Nem rezideált. (5.) *Nunquam potuit visitare dictam ecclesiam vel diocesim, vix scio aliquid boni potuisset facere pro dicta ecclesia. Est enim penes Turcas, sed quia ibi resident aliqui patres Iesuitae scio quod donaverit illos uno calice argenteo pro servitio ecclesiae, quam ipsi possident in urbe Quinqueecclesiensi, nam Turcae permittunt ibidem, tam Calvinistas, quam Arianos necnon et catholicos dummodo quique solvat suum tributum. Non tamen permittunt residere episcopos, quia cum omnes episcopi in Ungaria sint consiliarii suae maiestatis, Turcae statim facerent illos captivos, etsi episcopus ibi veniret, statim proderetur a Calvinistis et Arianis, qui semper contrariantur catholicis, praesertim quia episcopus de iure est dominus dictae civitatis, et eo magis esset suspectus Turcis, et ab iisdem fuisset captivus.* (6.) Nem végzett pontifikáliát stb., hiszen nem felszentelt püspök. (8.) Jámborságának stb. az esztergomi káptalanban tudta tanújelét adni. (9.) *Scio eundem tractasse cum patribus Iesuitis, qui veniebant ex dicta dioecesi, et cum eis egisse de promovendo cultu divino necnon etiam de sua propria residentia, si fieri potuisset,* valamint gyarapította az egyház javait. (10.) Hasznos áthelyezése Veszprémre.

3. tanú

TARNÓCZY MÁRTON kinevezett csanádi püspök, mintegy 37 éves, 1649. máj. 17.

(1.) 11 éve ismeri, az esztergomi főszékeskáptalanból⁷⁴ (2.) Nem szentelték püspökké. (3.) Mintegy 2 éve pécsi püspök, nem tudja pontosan (*nescio precise*). (4–10.) Nincs új, érdemleges információ, röviden ő is említi a jezsuitákat.

4. tanú

GALLOVITIUS ISTVÁN veszprémi kanonok, zalai főesperes, mintegy 34 éves.

(1.) 9 éve ismeri a jelöltet, aki esztergomi kanonok volt, ő pedig a Pázmáneum növendéke. (2.) Sosem szentelték fel püspökké. (3.) Nem tudja mióta pécsi püspök (4–7.) Nincs érdemleges közlés, röviden említi a jezsuitákat. (8.) *Scio eundem esse virum valde diligentem in defendendis, conservandis et augendis iurisdictionibus tam spirituali, quam temporalis, necnon iuribus et bonis ecclesiae, et cum hoc fecerit dum erat vicarius Strigoniensis, et modo*

⁷⁴ A szövegben, miként általában a jegyzőkönyvekben csupán a „*Capitulum Strigoniense*” megjelölés szerepel.

faciat in episcopatu Vesprimiensis, ad quem est nominatus, puto id ipsum fecisse, quantum potuit in episcopatu Quinqueecclesiensi. (9.) Tudása megfelelő. (10.) Igen méltó a veszprémi püspökségre.

A tanúvallomások után feljegyzés, miszerint mivel a pécsi eljárásban a jelölt benyújtotta dokumentumait (1647-ben), most ezek mellőzhetőek.

Prof. fid. (Pozsony, ferences kolostor, 1649. máj. 11., nuncius előtt, Tommaso Goeddeo Sarto prokancellár és Benedetto Coli [de Colis] [a Saxo Ferrato] titkár és Philippus de Riccis [Florentinus] nunciusi familiáris előtt)

Eljárás szokásos prokancellári és nunciusi lezárása, 1649. máj. 9.

Lehetséges tanúnevek felsorolása:

Kaczerech Ferenc Nyitra vármegyéből, 25 éves, pazmanita diakónus

Sochni István, Nyitra vármegyéből, 26 éves, diakónus

Mellékletek

1.

Prága, 1648. ápr. 18. Püspöki kinevezés

III. Ferdinánd Széchényi György választott pécsi püspök, királyi tanácsosnak a veszprémi püspökséget és főispánságot adományozza, és a nagyprépostság kivételével átruházza rá a káptalani javadalmak adományozásának jogát. (– *cop*)⁷⁵

2.

Pozsony, 1649. ápr. 24. Püspöki kinevezési igazolás

Szelepchény György királyi kancellárként igazolja, hogy az uralkodó Prágában, 1648. ápr. 13-án Széchényi Györgyöt utódául nevezte ki a veszprémi püspökség élére. Igazolása kiadásának oka, hogy a diéta alatt Széchényi nehezen tudná Sümegről felhozatni az eredeti kinevező iratot.

Georgius Szelepchenj electus episcopus Nitriensis locique eiusdem comes perpetuus sacrae Caesareae regiaeque maiestatis consiliarius et per regnum Hungariae aulae cancellarius. Recognosco per praesentes sacram Caesaream et regiam maiestatem, dominum nostrum clementissimum anno praecedenti id est 1648 die 13⁷⁶ Aprilis in arce Pragensi episcopatum Wesprimiensem per translationem meam inde ad episcopatum Nytriensem contulisse reverendis-

⁷⁵ Pietro Pierucci nunciatúrai kancellár másolata.

⁷⁶ Sic! A kinevezőirat dátuma ugyanakkor ápr. 18!

simo domino Georgio Szecheny. In cuius fidem has manu mea subscriptas illustrissimo domino, domino nuntio apostolico moderno dandas esse duxi, eo quod praedictus dominus Georgius Szecheny electus episcopus antelatae ecclesiae Wesprimiensis donationales suas Simeginj habeat, nec tam facile durantibus comitiis suae celsitudini praesentare possit. Datum Posony die 24 Aprilis anno 1649. [m.p.] Idem qui supra m.p. [L.S.] (– orig.)

* * *

Győr – P. Cons. vol. 63, fol. 293r–306v.;⁷⁷
P. Vienna, n. 118.⁷⁸
Kérdőpontok: n. 4.

Bécs, nunciatúra, Carlo Carafa nuncius, 1661. jan. 13.
Eljárás megnyitása

1. tanú.

PÁLFFY TAMÁS csanádi, kinevezett egri püspök⁷⁹

(1.) Kanonoktársak (*concanonici*) voltak az esztergomi káptalanban (2.) Sümegen szentelte püspökké Lippay prímás. (3.) 6 évig volt veszprémi püspök. (4.) Folyamatosan rezideált. (5.) Nem tudja biztosan, hogy a protestánsok miatt vizitálhatta-e egyházmegyéjét. (6.) Pozitív felelet. (7.) *Scio bene illum exercuisse officia pietatis et charitatis, quia in dicta dioecesi Vesprimiensi fundaverit conventum et ecclesiam fratrum S.ti Francisci de observantia, ac verbo et exemplo semper profecisse et praecise tempore pestis se exercuit plurium in officis pietatis, confessiones suorum subditorum peste infectorum excipiendo et audiendo.* (8–9.) Kedvező válaszok. (10.) Méltónak gondolja, és hasznosnak áthelyezését, *attenta eius scientia et habilitate concionandi et defacto iam fundavit collegium patribus societatis Iesu in dicta civitate Iauriensi, scio quia ibi fui et vidi.*

2. tanú

IVANOVICH PÁL O.S.P.P.E., kinevezett scardonai püspök

(1.) Gyermekkoruktól együtt tanultak. (2.) *Scio ipsum accepisse munus con-*

⁷⁷ Rendezett tisztázat, eredeti pecsétekkel, nunciusi aláírással, bíborosi ellenjegyzésekkel (Sforza bíboros aláírása a jegyzőkönyv címlapján), nyomtatott, szokás szerint s.k. aláírt hitvallással, a kinevezőirat másolatával, és egy eredeti melléklettel. Érdekessége, hogy először az egyházmegyeről szóló vallomások kerültek lejegyzésre, utána a jelöltről szólók. Francesco Gallo apát, apostoli protonotárius, nunciatúrai kancellár írása.

⁷⁸ Számos helyen javított, de rendezett fogalmazvány, a tanúk, Carafa nuncius és Gallo kancellár eredeti aláírásával, utóbbiak pecsétjével, hitvallással, a kinevező irat nunciatúrai másolatával.

⁷⁹ Életkor megjelölése hiányzik.

secrationis ab archiepiscopo Strigoniensi in loco Simeghiensi Vesprimiensis dioecesis, quod est notorium et audiui ab iis, quia praesentes fuerunt. (3.) *Credo a sex annis illum fuisse episcopum Vesprimiensem, et scio quia ut dixi, fui cum illo frequenter conversatus.* (4.) *Rezideált.* (5.) *Hoc mihi non constare, sed credo quod sic, attenta eius bonitate et zelo.* (6.) *Nem tudja, de nem kételkedik benne.* (7.) *Példás és kegyes, Sümegen ferences kolostort alapított.* (8.) *Optime mihi constat ipsum defendisse bona ecclesiae et defacto recuperavit aliqua bona iam alienata et occupata, scio ex frequenti conversatione cum ipso.* (9.) *Scio ipsum pollere ea, quae convenit episcopo, scientia, ut alios doceat audiendo illum pluries concionantem et bene ac docte disputantem.* (10.) *Méltónak és hasznosnak gondolja áthelyezését.*

Prof. fid. (a tanúkihallgatások előtt, a nuncius előtt, Francesco Gallo nunciatúrai kancellár jelenlétében, a tanúk Girolamo Ferraiolo és Luca Borgia aversanói kanonok, nunciusi familiárisok)

Lezárás: 1661. febr. 20.

Mellékletek

1.

Prága, 1658. jan. 2. Püspöki kinevezőirat

II. Lipót Széchényi György veszprémi püspököt és főispánt, királyi tanácsost a győri püspökségre helyezi át, amely Püsky János halála miatt üresedett meg. (P. Cons. – *cop.*; P. Vienna – *cop.*)

2.

Tanúsítvány püspöki szék üresedéséről

Benedetto Bossi és Wilhelm Heinrich Hinnesdael tanúsítják, hogy a győri püspökség 1661. január 13-i processzusában a tanúk tévesen nyilatkoztak a püspökség megüresedésének okáról (ti. hogy kinek a halála miatt), mivel az már nagyon régóta betöltetlen (kánonilag).

Noi infrascritti facciamo fede, qualmente ancorché i testimoni, che depongono della vacanza della chiesa di Giavarino in Ungheria fu nel processo formato super statu ecclesiae sotto il giorno 13 Gennaro del 1661 avanti mons. Carlo vescovo d'Aversa nunzio apostolico in Vienna, alleghino erroneamente la persona per morte di cui legitimamente vaca la detta chiesa, la verità però è che essa vaca da molti e molti anni in qua. E ciò sappiamo per esser stati in quelle parti, e per havere in esse continua corrispondenza dei persone informate di simili materie. Dato di 6 Dicembre 1665. [m.p.] Io Bendetto Bossi affermo

quanto di sopra m.p.; Io Guglielmo Arrigo de Hinnesdael [!] affermo quanto di sopra m.p. (P. Cons. – orig.)⁸⁰

* * *

Kalocsa–Bács – P. Dat., vol. 46, fol. 300–304.;⁸¹

P. Vienna, n. 185.;⁸²

P. Cons., vol. 77, fol. 196–207.⁸³

Kérőpontok: n. 4.

Róma, Friedrich von Hessen-Darmstadt bíboros protektor (*tanquam regnorum haereditariorum Caesariae maiestatis pro interim protector*), saját palotájában, 1668. júl. 4.

Eljárás megnyitása

1. tanú

DOLNY ISTVÁN (*quondam Michaelis filius*), clericus Strigoniensis, germanikus, 25 éves

(1.) Származási helye közel van a győri egyházmegyéhez, és lakott Győrben is, ahol a jelölt püspök. (2.) Felszentelték, látta mint megerősített püspököt működni. (3.) Úgy 10 éve kormányozza Győrt. (4.) Mindig rezideált, *nisi quando adivit Viennae ob curandam sanitatem, idque ex publica scientia in illis partibus, ubi sum natus et ubi commoravi*. (5.) Szorgosan vizitált, gondoskodott határozatai végrehajtásáról stb., tudja, mert látta, hallotta (*quia inibi commoravi et fere haec omnia vidi et multa etiam publice audivi*). (6.) Látta főpapi miséket celebrálni, papot szentelni, bérmálni. (7–10.) Kedvező, melegen méltató válaszok. (11–12.) *Deinde super duabus interrogatoriis postremo iussu fel. rec. Alexandri VII editis in translatione episcoporum dixit et deposuit ut infra, videlicet ad primum: Scio reverendissimum episcopum Iauriensem visitasse limina apostolorum per procuratorem, quia ipse nunquam fuit Romae, ut apparet in actis sacrae congregationis concilii. Ad secundum: Scio ipsum adimplevisse decreta, quae fuerunt sibi iniuncta in bulla suae provisionis, nam sacarium construxit, ecclesiam reparavit, et alia adimplevit, praeter montem pietatis, et hoc quia egomet ipse vidi.*

⁸⁰ A jegyzőkönyv elejére fűzve.

⁸¹ Másolat, bármiféle aláírás, közjegyzői stb. hitelesítés nélkül.

⁸² Rendezett tiszázat, a tanúk eredeti aláírásával, nunciátúrai ellenjegyzésekkel és pecséttekkel, hitvallással, másolati és eredeti mellékletekkel. Közülük kiemelendő Szentiványi Márton diskurzusa a főegyházmegye székhelyének földrajzi elhelyezkedéséről („*Quaeritur, in quo comitatus sit civitas Colocensi et qualem situm habeat*”).

⁸³ Rendezett tiszázat, a nunciátúra eredeti aláírásaival, pecsétjeivel, hitvallással, a bemutató irat másolatával, bíborosi ellenjegyzésekkel.

2. tanú

GEORGIUS NAMY (*quondam Stephani filius*), zágrábi szubdiakónus, germanikus, 25 éves

(1.) Mintegy 10 éve ismeri a jelöltet, mivel Győrben tanult. (2.) Felszentelt püspök, látta pontifikálni. (3.) Győrben nyilvánosan úgy tartják, hogy 10 éve győri püspök. (4.) Látta folyamatosan rezideálni Győrben, *praeter tempus, quo fuit Viennae cura suae malae valetudinis*. (5.) Rendszeresen vizitált, stb., vizitációján jelen volt. (6–10.) Pozitív válaszok. (11.) *Quia eum semper agnovi episcopum in functionibus valde assiduum et diligentem, atque caeremoniarum ecclesiae et iuramenti praestiti observantem, certe equidem iudico, quod ipse visitaverit limina SS. Apostolorum, non posse, quia semper adfuit Iaurini, sed per procuratorem, ut videre erit in congregatione concilii*. (12.) Ua., mint előző tanú.⁸⁴

* * *

Bécs, nunciatúra, Mario Alberizi nuncius, 1675. aug. 20.

1. tanú

PÁLFFY TAMÁS nyitrai püspök, 52 éves, 1675. aug. 21.

(1.) Az esztergomi káptalanból ismeri, 1646-tól, ahol sokat beszélgettek. (2.) Felszentelt püspök, Lippay primástól magától hallotta, hogy ő szentelte fel. (3.) 17 éve győri püspök, és mintegy 9 éve erősítette meg a pápa. (4.) *Scio eum in dioecesi sua assidue resedisse, non tamen in sua cathedrali ecclesia Iaurini, quia dicit sibi auram non favere, ex quo magis alibi potest assistere negotiis suae oeconomiae*. (5.) Nem hiszi, hogy személyesen vizitált volna, inkább csak főesperesei által (*per suos tantum vicarios foraneos, quos archidiaconos vocant*). (6–10.) Általános, kedvező válaszok.

2. tanú

*SZENTIVÁNYI MÁRTON S.I., a Pázmáneum rektora, 44 éves

3. tanú

*TENTURICS ISTVÁN, *Hungarus*, mintegy 50 éves, a magyar kancellária regisztrátora, *sigilli regii conservator et philosophicae facultatis magister*

(1.) Mintegy 1648 óta ismeri Nagyszombatból, ahol a jelölt esztergomi kanonok, a tanú pedig iskolás volt. (2.) Felszentelt püspök, másoktól hallotta, és enélkül nem végezhetne szenteléseket. (3.) Körülbelül 1660 óta győri püspök, *et hoc scio quia quando promotus fuit, eram in servitiis pala-*

⁸⁴ Eljárás lezárásáról semmilyen említés.

tini regni, apud quem solent esse notae istae praelatorum promotiones. (4.) Scio eum in sua dioecesi quidem assidue resedisse, Sabariae scilicet et in Racos [Rákos], ubi episcopalia bona praecipua sunt, sed non Iaurini, ubi est ecclesiae cathedralis, quia ibi raro resedit, ut dicebatur, ne incommoditates a praesidiariis militibus pateretur, quod scio, tanquam notorium. (5–10). Általános, kedvező válaszok, a 7. pontban említi a sümegi ferences alapítást.

Prof. fid. (Alberizzi nuncius és a nunciatúra auditora, továbbá Kollonich Lipót bécsújhelyi püspök és egy másik tanú jelenlétében)

Lezárás: 1675. szept. 21., Alberizzi nuncius és a nunciatúra auditora (A. Michalorius [?])

P. Cons.: a hátlapján dátum, 18 Aprilis 1678.

Melléletek⁸⁵

1.

Bécs, 1675. júl. 19. Uralkodói bemutatóirat

I. Lipót prezentálja X. Kelemen pápának Széchényi Györgyöt a kalocsai érsekségre *praefati Iauriensis episcopatus (more hactenus in huiusmodi ecclesiasticis mutationibus observato) retentione et administratione.* (P. Vienna – cop.; P. Cons. – cop.)

2.

Szombathely, 1677. nov. 17. Széchényi György Francesco Buonivisihez

Panaszkodik a nunciusnak, hogy már tizenhárom éve szeretné elnyerni kalocsai érseki megerősítését, de hiába, tíz éve pénzt is küldött, melyet értéksökkenve kapott vissza. A győri püspökség megtartása nem okozhat nehézséget, hiszen elődei mind valamelyik püspökséget birtokolva álltak az érsekség élén. A fő akadályt Szelepchény primás képezi, a római ágens mindenben tőle függ. Kéri a nuncius hathatós közbenjárását. (Kiadva CVH I/15, 296–297, n. 13.)

3.

Bécs, 1677. márc. 7. Tanúsítvány pápai megerősítésről.

Quod illustrissimus ac reverendissimus dominus Georgius Szechény, tam ad archiepiscopatum Colocensem, quam ad episcopatum suum Iauriensem a sede

⁸⁵ Valamint Szentiványi Márton írásban az egyházmegyéről (P. Vienna).

apostolica sit confirmatus,⁸⁶ testor praesentibus. Viennae die 5. Martii 1677.
[m.p.] Thomas Palffy episcopus Nitriensis m.p. [L.S.] (P. Vienna – orig.)

* * *

Esztergom – P. Vienna, n. 222;⁸⁷
Kérdőpontok: n. 4.⁸⁸

Bécs, nunciatúra, Francesco Buonvisi nuncius, 1685. ápr. 10.
Eljárás megnyitása

1. tanú

KOLLONICH LIPÓT, bécsújhelyi püspök, 53 éves

(1.) 15 éve ismeri a jelöltet, nyitrai püspökként, majd a magyar kamara elnökeként ismerte meg. (2.) *Vidi semper ipsum celebrantem episcopi forma.* (3.) Mintegy 15 éve kalocsai érsek és győri püspök (*licet non precise recordor*), előtte pedig veszprémi püspök volt. (4.) *Scio ipsum continuo resedisse in sua ecclesia Iauriensi, non est residentia in Colocensi. Scio, quia fui, ut dixi, camerae praeses.* (5.) Vizitált. (6.) Kiszolgáltatta a szentségeket. (7.) *Prudens.* (8.) *Fecit etiam plus, quam teneretur, quia emit bona tam pro ipsa ecclesia Iauriensi, quam etiam pro aliis foundationibus, ut est notoria, ipsius diligentia in conservando et defendendo iura sua.* (9.) Tudása megfelelő, *prout cognosco et congnavi continuo ex tractatibus cum ipso habui.* (10.) Méltónak tartja áthelyezését. (11.) *Credo, quo non potuerit visitare limina SS. Apostolorum, quia a multo tempore sunt in Hungaria tot turbationes et bella, ut nullus potuerit deserere suam ecclesiam etiam pro brevi tempore.* (12.) Látta kalocsai és győri bulláit, és nem talált bennük rárótt kötelezettséget (*et nihil legi ipsi impositum*).

2. tanú

*MAHOLÁNYI JÁNOS, királyi titkár, 49 éves, 1685. ápr. 12.

3. tanú

SZENTIVÁNYI MÁRTON S. I., 52 éves

(1.) 10 éve ismerte meg, a Pázmáneum régenseként. (2.) Tudja, hogy felszentelt püspök, sokszor látta pontifikálni. (3.) Mintegy 30 éve lett győri püspök,

⁸⁶ Sic! Pálffy állítása nyilvánvaló ellentmondásban van Széchényi előző iratban foglalt kijelentésével és a történeti valósággal. Széchényi kalocsai bulláit 1678. ápr. 18-i dátummal állították ki. HC V. 164. Győrre viszont már 1665. dec. 7-én megerősítést nyert. HC IV. 207.

⁸⁷ Fogalmazványyszerű íráskép, helyenként javításokkal, betoldásokkal, nyitó- és záróformulával, a tanúk s.k. aláírásával, hitvallással.

⁸⁸ A VII. Sándor-féle kiegészítésekkel.

és úgy 20 éve kalocsai érsek. (4.) Győri egyházmegyéjében folyamatosan rezideált, Kalocsán a törökök miatt nem tudott. (5.) Úgy értestült, hogy folyamatosan rezideált, vizitált, gondoskodott a győri egyházmegyéről. (6.) Vagy személyesen, vagy helynöke által bérmált, ünnepélyes főpapi szertartásokat végzett. (7–9.) Általános kedvező válaszok. (10.) *Dignissimum illum existimo, ut promoveatur ad ecclesiam archiepiscopalem Strigoniensem, et censeo eius promotionem fore dictae ecclesiae valde proficuum, prout fecit in ecclesia Iauriensi, satis vigilat et expendit ad pias causas et opera utilia dioecesi.* (11.) *Propter notorios tumultus et bella in Hungaria non potuit visitare SS. Apostolorum limina.* (12.) *Nihil fuit ipsi specialiter impositum in bullis pontificiis.*

Prof. fid. (1685. ápr. 17., Francesco Buonvisi és Francesco Tucci nunciatúrai kancellár előtt, a tanúk Giovanni Battista Mariotti, Domenico Arrigoni nunciusi familiárisok.)

Lezárás: 1685. ápr. 17.

* * *

Felhasznált források és irodalom

- ASV = Archivio Segreto Vaticano, Città del Vaticano
P. Dat. = Dataria Apostolica, Processus Datariae
P. Cons. = Archivio Concistoriale, Processus Consistoriales
P. Vienna = Archivio della Nunziatura in Vienna, Processi dei Vescovi e degli Abbati
ELTE EKL KRT = Eötvös Loránd Tudományegyetem, Egyetemi Könyvtár és Levéltár, Kézirat- és Ritkaságtár, Budapest
Coll. Hev. = Collectio Hevenesiana
MNL OL = Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
E 229 = Magyar Kamara Archivuma, Collationes Ecclesiasticae
- CHOBOT, 1915–1917. = CHOBOT Ferenc: *A vácsi egyházmegye történeti névtára. I–II.* Vác, 1915–1917.
- Consistorialia = TUSOR Péter – NEMES Gábor (kiad.): *Consistorialia Documenta Pontificia de Regnis Sacrae Coronae Hungariae (1426–1605).* Bp.–Róma, 2011. (Collectanea Vaticana Hungariae I/7.)
- GALLA, 1936. = GALLA Ferenc: *Harminckilenc kiadatlan Pázmány-levél.* Vác, 1936. (Olaszországi Magyar Oklevéltár.)

- HC = EUBEL, Conradus et al. (ed.): *Hierarchia Catholica medii ete recentioris aevi, sive Summorum Pontificum, S.R.E. Cardinalium, ecclesiarum Antistitum series. I–IX.* Monasterii–Patavii, 1913–2002.
- MREV = FRAKNÓI, Guilelmus – LUKSICS, Iosephus (ed.): *Monumenta Romana Episcopatus Vesprimiensis. I–IV.* Bp., 1896–1907. Újabb kiadása CD-ROM-on: 2007.
- Pázmány levelek =. HANUY Ferenc (kiad.): *Pázmány Péter... összegyűjtött levelei. I–II.* Bp., 1910–1911.
- PFEIFFER, 1987. = PFEIFFER János: *A veszprémi egyházmegye történeti névtára (1630–1950).* München, 1987. (Dissertationes Hungaricae ex historia Ecclesiae VIII.)
- TUSOR, 2015. = TUSOR Péter: *„Írom kegyelmednek, mint igaz magyar, igaz magyarnak”. Lippay György veszprémi, egri püspök, esztergomi érsek levelei magyar arisztokratákhoz, nemesekhez (1635–1665).* Bp., 2015. (Collectanea Studiorum et Textuum I/1.)
- Archontológia I.= C. TÓTH Norbert – HORVÁTH Richárd – NEUMANN Tibor – PÁLOSFALVI Tamás: *Magyarország világi archontológiája 1458–1526. I. Főpapok és bárók.* Bp., 2016. (Magyar Történelmi Emlékek. Adattárak.)
- BARA, 2007. = BARA Zsuzsanna: *Az ismeretlen prozopográfia. Neveléstörténet 4 (2007/1–2)* (online kiadvány.)
- BÁRTFAI SZABÓ, 1911. = BÁRTFAI SZABÓ László: *A sárvár-felsővidéki Széchényi-család története. I.* Bp., 1911.
- BATELJA, 1995. = BATELJA, Juraj: *Zagrebcéki Biskupi i Nadbiskupi.* Zagreb 1995.
- BAUMGARTNER, 1986. = BAUMGARTNER, Frederick J.: *Change and continuity in the French Episcopate. The Bishops and the Wars of Religion 1547–1610.* Durham, 1986. (Duke Monographs in Medieval and Renaissance Studies 7.)
- BEDY, 1938. = BEDY Vince: *A győri székeskáptalan története.* Győr, 1938. (Győregyházmegye múltjából 3.)
- BEDY, 1939. = BEDY Vince: *A pápóci prépostság és perjelség története.* Győr, 1939. (Győregyházmegye múltjából 6.)
- BEKE, 2003. = BEKE Margit (szerk.): *Esztergomi érsek 1001–2003.* Bp., 2003.
- BERGIN, 1996. = BERGIN Joseph: *The Making of the French Episcopate 1589–1661.* New Haven–London, 1996.
- BUNYITAY, 1935. = BUNYITAY Vince: *A várad püspökség története. IV.* Málnási Ödön (s.a.r.). Debrecen, 1935.
- DAUZET–LE MOIGNE, 2010. = DAUZET, Dominique-Marie – LE MOIGNE, Frédéric: *Dictionnaire des Evêques de France au XXe Siècle.* Paris, 2010.
- ENGEL, 1996. = ENGEL Pál: *Magyarország világi archontológiája 1301–1457. I–II.* Bp. 1996. (História Könyvtár. Kronológiák, Adattárak 5.)

- FAZEKAS, 2011. = FAZEKAS István: Kivételes karrier? Szempontok Széchenyi György esztergomi érsek pályafutásához. (A Széchenyi család nemzedékei.) *Soproni Szemle* 65 (2011) 123–137.
- FAZEKAS, 2014. = FAZEKAS István: *A reform útján. A katolikus megújulás Nyugat-Magyarországon*. Győr, 2014. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 20.)
- FEDELES, 2005. = FEDELES Tamás: *A pécsi székeskáptalan személyi összetétele a késő középkorban (1354–1526)*. Pécs, 2005. (Tanulmányok Pécs történetéből 17.)
- FRANKL–TROPPER, 2006. = FRANKL, Karl Heinz – TROPPER, Peter G.: *Das „Frintaneum“ in Wien und seine Mitglieder aus den Kirchenprovinzen Wien, Salzburg und Görz (1816–1918). Ein biographisches Lexikon*. Klagenfurt–Wien, 2006.
- GALLA, 1942–1945. = GALLA Ferenc: Püspökjelöltek kánoni kivizsgálásának jegyzőkönyvei a vatikáni levéltárban. A magyar katolikus megújulás korának püspökei. *Levéltári Közlemények* 20–23 (1942–1945) 141–186. (klny. 11–46.)
- GATZ, 1983–2002. = GATZ, Erwin: *Die Bischöfe der deutschsprachigen Länder. Ein biographisches Lexikon. I: 1785/1803–1945., II: 1945–2001*. Berlin, 1983–2002.
- GATZ, 1990–2001. = GATZ, Erwin: *Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches. Ein biographisches Lexikon. I: 1198–1448. II: 1448–1648. III: 1648–1803*. (Unter Mitwirkung BRODKORB, Clemens – JANKER, Stephan M.). Berlin, 1990–2001.
- GEMMITI, 1989. = GEMMITI, Dante: *Il processo per la nomina dei Vescovi. Ricerche sull'elezione dei Vescovi nel sec. XVII*. Napoli, 1989. 189–202.
- GIBLIN, 1957. = GIBLIN, Cathaldus: *The “Processus Datariae” and the appointment of Irish bishops in the 17th century, Father Luke Wadding. Commemorative Volume*. (Ed. by the Franciscan father Dún Mhure, Killiney). Dublin–London, 1957. 508–616.
- HORVÁTH, 1941–1942. = HORVÁTH Tibor Antal: A csornai premontrei prépostság commendátorai a XVI–XVII. században. In: *A Csornai Premontrei Kanonokrend Keszthelyi Gimnáziumának Értesítője*. Csorna, 1941/1942. 15–37.
- JADIN, 1928–1931. = JADIN, Louis: Procès d’information pour la nomination des évêques et abbés. I: Des Pays-Bas, de Liège et de Franche-Comté d’après les Archives de la Congrégation Consistoriale. I/1: 1564–1637. I/2: 1637–1709. I/3: 1713–1794, *Bulletin de l’Institut Historique Belge de Rome* 8 (1928) 5–263., 9 (1929) 5–321., 11 (1931) 3–345.
- JUHÁSZ, 1935–1936. = JUHÁSZ Kálmán: *A csanádi püspökség története (1552–1608). A csanádi püspökség története (1608–1699)*. Makó, 1935–1936. (Csanádvarmegyei könyvtár 28–29.)

- KARLINSZKY, 2011. = KARLINSZKY Balázs: Hornig Károly, a mecénás: A Veszprémi Püspökség Római Oklevéltára. In: KARLINSZKY Balázs – VARGA Tibor László (szerk.): *Aedes jubilat: tanulmányok a veszprémi székesegyház 1910. évi újrászentelésének tiszteletére*. Veszprém, 2011. (A veszprémi egyházmegye múltjából 23.) 139–152.
- KARLINSZKY, 2012. = KARLINSZKY Balázs: A monumentáktól az annátáig. Veszprémi egyházmegyes paptörténészek vatikáni kutatásai. In: TUSOR Péter (szerk.): *Magyarország és a római Szentszék. Források és távlatok. Tanulmányok Erdő bíboros tiszteletére*. Bp.–Róma, 2012. 157–177. (Collectanea Vaticana Hungariae I/8.)
- KLIEBER, 2019. = KLIEBER, Rupert: *Die Bischöfe der Donaumonarchie 1804 bis 1918 Ein amtsbiographisches Handbuch. I: Die röm.-kath. Kirchenprovinzen Gran, Kalocsa, Erlau im Königreich Ungarn*. Tusor, Péter (unter Mitarbeit von). Berlin, 2019.
- KOLLÁNYI, 1900. = KOLLÁNYI Ferenc: *Esztergomi kanonokok 1100–1900*. Esztergom, 1900.
- KOLLER, 1782–1812. = KOLLER, Iosephus: *Historia episcopatus Quinque Ecclesiarum. I–VII. Posonii, 1782–1812*.
- KOLTAI, 2003. = KOLTAI András: *Széchenyi VI. György*. In: BEKE Margit (szerk.): *Esztergomi érsekek 1001–2003*. Bp., 2003. 310–318.
- KÖBLÖS, 1994. = KÖBLÖS József: *Az egyházi középréteg Mátyás és a Jagellók korában (A budai, fehérvári, győri és pozsonyi káptalan adattárával)*. Bp., 1994. (Társadalom- és művelődéstörténeti tanulmányok 12.)
- KNAUZ, 1880. = KNAUZ Nándor: *A pozsonyi prépostság*. Esztergom, 1880.
- STONE, 1971. = STONE, Lawrence: Prosopography. *Daedalus. [Journal of the American Academy of Arts & Sciences.]* 100 (1971) 46–79.
- LEVI, 2000. = LEVI, Giovanni: Az életrajz használatáról. *Korall. Társadalomtörténeti folyóirat* 2 (1. évf. 2000) 81–92.
- LOTZ, 2005. = LOTZ Antal: *A csanádi püspökség története (1699–1730)*. Ábrahám István (szerk.). Szeged, 2005.
- LUKCSICS, 1907. = LUKCSICS József: *Series episcoporum Vesprimiensium e documentis correcta*. Bp., 1907. [Excerpta monumentis romanis episcopatus Vesprimiensis. Tom. IV.]
- MOLNÁR, 1998. = MOLNÁR Antal: A veszprémi egyházmegye a török hódoltság idején. In: TÓTH G. Péter (szerk.): *Veszprém a török korban. Felolvasóülés a Veszprém török kori emlékeiről*. Veszprém, 1998. (Veszprémi múzeumi konferenciák 9.) 70–90.
- NYIKUS, 2005. = NYIKUS Norbert: *A veszprémi püspökség állapota Bajzáth József püspöksége kezdetén (1777) (Kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvének tükrében)*. [Szakdolgozat.] Piliscsaba, 2005.
- NYIKUS, 2006. = NYIKUS Norbert: A veszprémi püspökség állapota Bajzáth József püspökségének kezdetén, 1777. *Egyháztörténeti Szemle* 7 (2006) 110–125.

- OLÁH, 2018. = OLÁH Róbert: *Széchenyitől Keresztélyig. A győri székeskáptalan prozopográfiai vizsgálata*. Budapest, 2018. [MA-szakdolgozat.]
- PAKSA, 2013. = PAKSA Rudolf: *Prozopográfia vagyis „kollektív biográfiai elemzés”. A Horthy-kori magyar nemzetiszocialista elit vizsgálata*. In: BALLABÁS Dániel (szerk.): *Módszertani tanulmányok*. Eger, 2013. (Az Eszterházy Károly Főiskola Történelemtudományi Doktori Iskolájának Kiadványai. Konferenciák, műhelybeszélgetések VIII.) 7–19.
- PAOLI, 2010. = PAOLI, Ugo: *I processi informativi per la nomina dei vescovi di Trento nell'Archivio Segreto Vaticano (secoli XVII–XVIII)*. Bologna, 2010. (Collana Istituto Storico Italo-germanico. Annali.)
- PÉRONNET, 1977. = PÉRONNET, Michel C.: *Les Evêques de l'Ancienne France (1516–1790)*. Paris, 1977.
- PÉTERFFY, 1742. = PÉTERFFY, Carolus: *Sacra concilia ecclesiae Romano-catholicae in regno Hungariae celebrata. I–II*. Viennae–Posonii, 1742.
- PIRHALLA, 1899. = PIRHALLA Márton: *A szepesi prépostság vázlatos története kezdetétől a püspökség felállításáig*. Lőcse, 1899.
- PÓR, 1909. = PÓR Antal: *A Esztergam-várbeli Szent István első vértanuról nevezett prépostság története*. Bp., 1909.
- PRT = ERDÉLYI László (szerk.): *A Pannonhalmi Szent-Benedek-Rend története. I–XII*. Bp., 1902–1916.
- RICHTER, 1893. = RICHTER, Wilhelm: *Der Informativprocess über die Wahl Ferdinand von Fürstenberg zum Bischof von Paderborn*. Paderborn, 1893. (Studien und Quellen zur Paderborner Geschichte I.) 47–86.
- RIMELY, 1880. = RIMELY, Carolus: *Capitulum insignis ecclesiae collegiatae Posoniensis ad S. Martinum ep. olim SS Salvatore*. Posonii, 1880.
- RIMELY, 1881. = RIMELY Károly: *Pozsonyi prépostság. Adalék a Magyar Sion 1880-iki évfolyamához*. Pozsony, 1881.
- SUGÁR, 1984. = SUGÁR István: *Az egri püspökök története*. Bp., 1984. (Az egri főegyházmegye schematizmusa 1.)
- SZARKA, 1947. = SZARKA Gyula: *A váci egyházmegye és püspökei a török hódítás korában*. Vác, 1947. (Vácegyházmegye múltjából 4.)
- TÓTH, 2017. = TÓTH Tamás: *A 18. századi magyar püspöki processzusok a Vatikáni Titkos Levéltárban 1711–1780*. In: FEDELES Tamás – SZOVÁK Kornél – TUSOR Péter (szerk.): *Magyarország és a római Szentszék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században*. Bp.–Róma, 2017. (Collectanea Vaticana Hungariae I/15.) 317–336
- TUSOR, 2004. = TUSOR Péter: *A vatikáni magyar kutatásokról*. In: †ARTNER Edgár: *„Magyarország mint a nyugati keresztény művelődés védőbástyája.” A Vatikáni Levéltárnak azok az okiratai, melyek őseinknek a Keletről Európát fenyegető veszedelmek ellen kifejtett erőfeszítéseire vonatkoznak*. Bp.–Róma, 2004. (Collectanea Vaticana Hungariae I/1.) xvi–ccvi.

- TUSOR, 2016. = TUSOR, Péter: *The Baroque Papacy 1600–1700*. Viterbo, 2016.
- TUSOR, 2017. = TUSOR Péter: Magyar püspökök kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvei 1605–1711. Historiográfia és projektterv. In: FEDELES Tamás – SZOVÁK Kornél – TUSOR Péter (szerk.): *Magyarország és a római Szent-szék II. Vatikáni magyar kutatások a 21. században*. Bp.–Róma, 2017. (Collectanea Vaticana Hungariae I/15.) 243–316.
- TUSOR, 2018. = TUSOR Péter: A (kora) újkori magyar egyházi archontológia és a kánoni kivizsgálási jegyzőkönyvek. (Pyber, Balásfi, Draskovich püspöki processzusainak kivonataival, 1612–1638.) In: VARGA Szabolcs – VÉRTESI Lázár (szerk.): *Katolikus egyházi társadalom a Magyar Királyságban a 17. században*. Pécs, 2018. (Pécsi Egyháztörténeti Műhely 3.) 13–48.
- C. TÓTH, 2017. = C. TÓTH Norbert: *Magyarország késő középkori főpapi archontológiája. Érsekek, püspökök, illetve segédpüspökeik, vikáriusai és jövedelemkezelői az 1440-es évektől 1526-ig*. Győr, 2017. (A Győri Egyházmegyei Levéltár Kiadványai. Források, feldolgozások 27.)
- VANYÓ, 1936. = VANYÓ Tihamér: Jadin, Louis: Procès d’information pour la nomination des évêques et abbés des Pays-Bas, de Liège et de Franche-Comté d’après les archives de la Congrégation Consistoriale, I. (1564–1637), II. (1637–1709), III. (1713–1794); d’après les archives de la Daterie 1631–1775; des évêques de Belgique d’après les archives de la Congrégation Consistoriale 1802–1848. (Bulletin de l’Institut Historique Belge de Rome 1928: 5–263.; 1929: 5–321.; 1931: 3–345., 347–389., 391–462. l.). *Századok* 70 (1936) 445–450.
- VERESS, 1917. = VERESS Endre: *A római Collegium Germanicum Hungaricum magyarországi tanulónak anyakönyve és iratai*. Bp., 1917. (Fontes rerum Hungaricarum 2.)

*Prosopographical/prosopological sources of the bishops
of veszprémi n the Vatican Archives, 1629–1696
(with excerpts of George Széchényi’s protocols)*

This essay provides a survey about the personal documents of the so-called canonical process of inquiry (processus informativus) about the bishops of Veszprém, kept in the Vatican Secret Archives (Archivio Segreto Vaticano), i.e. contemporary attestations and document attachments. An analysis of the concepts of archontology, prosopography/prosopology and biography is given in the introduction. The essay regards these Vatican sources as supplements for the missing Personalia-documents of the diocesan archives.

Due to contemporary Hungarian peculiarities one bishop may have governed more than one dioceses: personalia-documents of every verbal concerning every single station of a prelates's career are dealt with, not only those that are strictly connected to the diocese of Veszprém, taking into consideration the prosopographical/prosopological nature of the research. Interrogations conducted at time of displacement from Veszprém are of particular importance, hence testifiers – in case of the existing papal bulls – professed not only the bishop's whole career, but his episcopal activity in his former diocese.

The examined sources provide more accurate and nouveau biographical data as well as occasionally deeper layers of contrived spirituality also reveal themselves. Moreover, the systematic research of the consistorial verbals in the ASV makes it palpable for the diocesan history, that the comprehensive reorganisation of the diocese of Veszprém, started off with the restitution of the chapter in 1630, was a continuous process. The episcopal administration, seated in Sümeg, was taking care of the running of the benefice and, at the same time, also made efforts for the systematic organisation and expansion of pastoral care during the 1630s. This more intense pastoral attitude and organisation had become more obvious by the middle of the 17th century.

Apart from the source value of archontological/prosopographical/biographical expediency, the provision of spiritual „metadata” and the modulation of diocesan history, the attestations of processes of inquiry textually summon and vivificate, as a sort of anthology, the members of the Hungarian episcopate of the early modern ages from 1612 onwards, including the bishops of Veszprém as well. By omitting the points of interrogation and serial numbers the testimonies of the protocols – depending on the witness's knowledge, responding mood and the officer of the nunciature's willingness to take the minutes – result in narrative biograms, and altogether narrative source-prosopologies for the early modern period. Due to parallel, sometimes not less than four testimonies provide structurally similar, but different layers of texts, which, in case of more verbals, might cover the whole career, apart from the last phase of an episcopal walk of life.

These analysed phenomena are demonstrated by the abridged publication of George Széchényi's Vatican Personalia-documents, who was the bishop of Veszprém for ten years between 1648 and 1658, and who was ordained in 1653.